

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

A. RIIUVER ja V. VALK

Tööstustoodangu
Toma hinna arvestus
ja aruande koostamine

TARTU 1961

N/64879

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT
5712 S. UNIVERSITY AVE.
CHICAGO, ILL. 60637

A-24104

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

RÄÄMATUPIDÄMISE KÄTEEDER

A. RIIUVET ja V. VALK

Tööstustoodangu
Tõmahinna arvestus
ja aruande koostamine

TARTU 1961

Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Юликооли, 18
А. Руувет и В. Валк
УЧЕТ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОМЫШЛЕННОЙ
ПРОДУКЦИИ И СОСТАВЛЕНИЕ ОТЧЕТА
На эстонском языке

N

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

64879

Vastutav toimetaja K. Parvel
Korrektor E. Oja

TRÜ rotaprint 1961. Trükipoognaid 5,9.
Tir. 500 eks. MB 05752. Tell. nr. 557.

Hind 21 kop.

TÖÖSTUSTOODANGU OMAHINNA ARVESTUSE NORMATIIVNE MEETOD.

S i s s e j u h a t u s .

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud (aastaks 1959 - 1965) näevad ette alandada tööstustoodangu omahinda 11,5 protsenti. Selle ülesande täitmine nõuab igalt ettevõttelt hästi korraldatud ning täpset tootmiskulude ja toodangu omahinna planeerimist kui ka tegelike kulude õiget väljaselgitamist. Järelikult on ettevõtte plaani- ja raamatupidamisosakonna töötajate ülesandeks välja töötada antud ettevõttele kõige sobivam omahinna planeerimise ja väljaarvutamise meetod.

Tuginedes praktika kogemustele, soovitab NSV Liidu Rahandusministeerium juurutada normatiivset meetodit kui kõige tõhuslikumat tootmiskulude kontrollimise ja tegelike kulude hälvete väljaselgitamise vahendit.

Normatiivset meetodit on rakendatud meie vabariigi ettevõtetes vähe, kuna sellega tutvumiseks puudub vastav eestikeelne kirjandus. Käesoleva töö ülesandeks on tutvustada praktikutele ja TRÜ Majandusteaduskonnas tööstusraamatupidamist õppivatele üliõpilastele selle meetodi rakendamise võimalusi. Normatiivse meetodi käsitlemisel eeldatakse, et üliõpilased on juba tutvunud raamatupidamise üldteooriaga ja tunnevad tööstusraamatupidamist rahvamajandusharude raamatupidamise kursuse ulatuses.

Nimetatud põhjusel on käesoleva töö allprobleemide, nagu materjalikulude, palga- ja komplekskulude puhul kirjeldatud algul arvestuse üldaluseid, tutvustatud kehtivaid eeskirju ja juhendeid ning seejärel vaadeldud ainult normatiivse

meetodi iseärasusi. Küsimusi, nagu näiteks kontode iseloomustust, korrepondeerimist, sünteetilist ja analüütilist arvestust seetõttu ei vaadelda. Seoses üldiselt kasutusele võetud raamatupidamise žurnaalorderisüsteemiga käsitletakse tootmiskulude arvestust ja toodangu omahinna kalkuleerimist kooskõlas žurnaalorderitega nr. 10 ja 10/1. Ka siin eeldatakse žurnaalorderisüsteemi tundmist.

TOODANGU OMAHINNA KALKULEERIMISE MEETODID.

Toodangu omahind on tööstusettevõtte juhtimisel, samuti majanduslike tulemuste väljaselgitamisel üldistav ja kvalitatiivne näitaja. Sotsialistlikus majanduses tuleb toodangu omahind välja arvutada kõige lihtsamate ja arusaadavamate meetoditega. V. I. Lenini arvates "Arvestus ja kontroll, mis on tarvilik üleminekuks sotsialismile, võib olla ainult massiline". Samuti ütleb V. I. Lenin "... organiseerida seda arvestust ja kontrolli, mis on täiesti jõukohane, täiesti jõudu mõõda igale ausale, arukale, teovõimelisele töölisele ja talupojale, ..." ¹. Seepärast peab omahinna väljaarvutamise meetodika olema teaduslikult põhjendatud ja arusaadav mitte ainult majandusteadlastele, vaid ka kõigile töötajatele.

Toodangu omahinna väljaarvutamist tootmisarvestuse andmeil nimetatakse omahinna kalkuleerimiseks. Kalkuleerimine aga sõltub kalkulatsiooniüksusest. Kalkulatsiooniüksuseks võib olla valmistootte ühik, toodete komplekt, toote osa, pooltoodete komplekt jne. Kalkulatsiooniüksuste valik sõltub niihästi

---

¹ V. I. L e n i n, Teosed, 26. kd., Tallinn 1954, lk. 377-378.

toote iseärasustest kui ka tootmise ja realiseerimise tingimustest.

Toodangu omahinna kalkulatsioonid liigitatakse mitmeti; neid võib klassifitseerida koostamise aja ja kulude mahu järgi.¹ Koostamise aja järgi liigitatakse kalkulatsioonid eel- ja järelkalkulatsioonideks.

Esimesteks on plaanilise ja normatiivse omahinna kalkulatsioonid, teisteks - tegeliku omahinna ehk aruandelised kalkulatsioonid.

Kulude mahu järgi tuntakse tehaseomahinna ja täieliku omahinna kalkulatsioonid.

Toodangu omahinna plaaniline kalkulatsioon koostatakse kogu plaaniperioodiks (nagu näiteks aastaks, kvartaliks), tuginedes kulunormatiividele, hinnetele, eelarvetele ja hindadele. Seejuures lähtutakse seadmete ja tööjõu kasutamisel ning materjalide kulutamisel eesrindlikest kogemustest. Tootmise teenindamis- ja juhtimiskulude planeerimisel ning tegemisel peetakse kinni kokkuhoiurežiimist.

Omahinna normatiivne kalkulatsioon koostatakse harilikult iga kuu esimesel päeval kehtivate normatiivide alusel.

Plaaniline ja normatiivne kalkulatsioon on teineteisega tihedas seoses. Tõepoolest, teades normatiivset omahinda aasta lõpuks ning kulude alandamise ja toodangu väljalaske plaane järgmiseks aastaks, saab välja arvutada järgmise aasta plaanilist omahinda.

Tegeliku omahinna (aruandeliste) kalkulatsioonide koostamiseks kasutatakse tootmisarvestuse andmeid ja nende abil kontrollitakse toodangu omahinna alandamise ülesande täitmist. Sel otstarbel paigutatakse aruandekalkulatsiooni omahinna plaanilised andmed.

Tööstustoodangu tegeliku omahinna kalkulatsioonid koostatakse reegli kohaselt igas kuus, kvartalis ja aastas. Erandiks on aga sesoonse tootmisega tööstusettevõtted (näiteks turbatööstused), kus aruandeperioodid ning vastavalt sellele ka

---

¹ М. Х. Ж е б р а к , Курс промышленного учета, Госстатиздат 1960, lk. 227.

toodangu omahinna kalkulatsioonide perioodid sõltuvad selle spetsiifilistest iseärasustest.

Toodangu omahinna kalkuleerimise meetoditena mõistetakse neid võtteid, mida rakendatakse toodanguühiku omahinna väljaarvutamiseks. Tööstusettevõtte toodangu omahinna kalkuleerimise meetodid sõltuvad aga reast teguritest, nagu näiteks tootmistüübist, tootmise keerukusest, toodangu iseloomust ja nomenklatuurist, tootmistsükli kestusest, lõpetamata toodangu koostisest ja mahust jne.

Loetletud tegurite mõju pole erinevates tööstusharudes ja isegi sama tööstusharu erinevates ettevõtetes kunagi ühesugune. Seetõttu on omahinna kalkuleerimise meetodid üksikutes tööstusharudes erinevad. Harva on need ühesugused isegi sama tööstusharu ettevõtetes.

NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee, NSV Liidu Rahandusministeeriumi ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvõtuse poolt kinnitatud tööstustoodangu omahinna planeerimise, arvestuse ja kalkuleerimise põhimääruse järgi kasutatakse toodangu omahinna kalkuleerimiseks normatiivset, valmistusastmelist ja tellimusjärgset meetodit.¹

Valmistusastmelist meetodit kasutatakse peamiselt metallurgia, tekstiili- ja toiduainetetööstuse ettevõtetes.

Tellimusjärgne meetod on aga levinud individuaalse ja väikeseerialise tootmisega ettevõtetes (näit. masinaehituses).

Normatiivset meetodit aga rakendatakse peamiselt massilise tootmisviisiga masinaehituses. Sama edukalt kasutatakse teda ka seerialise tootmisviisiga masinaehituses (näiteks Tartu Aparaaditehases), kergetööstuse ettevõtetes (näiteks Tartu Kammivabrikus, Gorki Õmblusvabrikus) ja mujal.

Nimetatud meetodeid rakendatakse niihästi puhtal kujul kui ka segameetoditena.

Lisaks sellele võib lihttootmises, kus toodangu väljala-

---

¹ В. А. Голощапов, Справочник по бухгалтерскому учету, Госфиниздат 1957, лк. 264.

se on massiline, nagu näiteks elektrienergia, kivisöe, maaki-
de jne. tootmisel, kohata veel nn. omahinna kalkuleerimise
lihtmeetodit,¹ mida nimetatakse ka üheastmeliseks (однопере-
дельный)² meetodiks. Seejuures tuleb märkida, et lihttoot-
mises on normatiivse meetodi kasutamisel suuri eeldusi.

Alljärgnevalt kirjeldatakse lühidalt normatiivse meeto-
di tekkimise põhjusi ja arengut.

Enne normatiivse meetodi juurutamist kasutasid masina-
ehitustehased peamiselt tellimusjärgset meetodit, mis rahul-
das täielikult toleaege individuaalse ja väikeseerialise
tootmise nõudeid. Kuid üleminekul suureseerialisele ja massi-
lisele tootmisele ilmnis selle meetodi vähene operatiivsus ja
takistused toodangu omahinna kiireks väljaselgitamiseks. Vii-
mane tulenes tellimusjärgse meetodi olemusest, mille järgi
tegelikku omahinda saab kalkuleerida alles pärast tellimuse
lõpetamist. Suureseerialise tootmise korral oli tavaline, et
aruandekalkulatsioon koostati alles kaks kuni kolm kuud pä-
rast esimeste toodete väljalaskmist.

Selleks, et kalkuleerida toodangu omahinda igakuuliselt,
hakati tellimuse kogust kohandama toote kuuväljalaskeprogram-
mile, s. o. tellimuse kogust vähendati. Tulemuseks oli, et
ühele tootele avati mitu tellimust, mis omakorda raskendas
kulude piiritlemist tellimuste vahel, tekitas arvestusvigu ja
ebatäpsusi omahinna kalkulatsioonides.

Tellimusjärgse meetodi teiseks puuduseks oli, et ta ei
kindlustanud küllaldast kontrolli tootmiskulude üle. Kui tel-
limuse lõpetamisel kõrvutati tegeliku omahinna andmeid plaa-
nilistega, esines pahatihti suuri hälbeid. Hälvete põhjuste
väljaselgitamine aga nõudis palju tööd ja aega, mistõttu nad
jäid sageli avastamata, ja kui seda tehti, siis kannatas saa-
dud andmete operatiivsus.

Oli ilmne, et tellimusjärgne meetod ei rahulda arvestuse

---

¹ М. Х. Жебрак, Курс промышленного учета, Госстат-
издат 1960, lk. 229-234.

² И. Поклад, Вопросы методологии учета и кальку-
лирования себестоимости промышленной продукции, Госфиниздат
1960, lk. 140-141.

täpsuse ja omahinna kalkuleerimise nõudeid. Eriti ilmses see ajavahemikus 1925 - 1930, s. o. sotsialistliku tööstuse kiirele kasvule ja suureseerialisele masinahitusele üleminekul. Sel perioodil oli eriti oluline, et pidevalt kontrollitaks tootmiskulude normatiividest kinnipidamist ja viivitamata selgitataks välja hälbed koos põhjustega. Neil aastail sündiski eesrindlikes masinahitustehastes tootmisarvestuse ja toodangu omahinna kalkuleerimise normatiivne meetod.

Alguses rakendati uut meetodit ainult tootmisarvestuse üksikutes lõikudes. Nii näiteks oli ettevõtteid, kus ainult palgaarvestuses eraldati normidejärgsed kulud mitmesugustest juurdemaksetest; teistes ettevõtetes aga koostati kehtivate normatiivide järgi ainult toodangu eelkalkulatsioon. Edasi, üldistades üksikute ettevõtete kogemusi, asuti normatiivse meetodi lõplike skeemide väljatöötamisele. Seega loodi uus, ainult nõukogude arvestuses esinev normatiivne meetod. Lõpuks, 30. jaanuaril 1954. a. kehtestas NSV Liidu Rahandusministeerium "Tootmiskulude arvestuse ja toodangu omahinna kalkuleerimise normatiivse meetodi põhimääruses"¹ selle meetodi rakendamise üldised alused.

Samuti on NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee, NSV Liidu Rahandusministeeriumi ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse 18. märtsi 1955. a. "Toodangu omahinna planeerimise, arvestuse ja kalkuleerimise põhimääruses" antud normatiivse meetodi eeskirjad.²

NSV Liidu Rahandusministeeriumi Raamatupidamise Valitsuse kirjas nr. 218 - 18. VII 1957. a. soovitatakse normatiivset meetodit juurutada mitte ainult masinahituses, vaid ka kummi-, jalatsi- ja õmblustööstuses ning teistes tööstusharudes.

---

¹ В. А. Голощапов, viidatud teos, 295-310.

² В. А. Голощапов, viidatud teos, 264-265.

NORMATIIVNE KALKULATSIOON, HÄLBED NORMATIIVIDEST

JA NORMATIIVIDE MUUTUSED.

Normatiivne kalkulatsioon. Toodangu omahinna kalkuleerimise normatiivse meetodi rakendamine baseerub varem koostatud normatiivsetel omahinna kalkulatsioonidel. Kuni viimase ajani koostati neid kalkulatsioone igale detailile, sõlmele, agregaadile ja lõpuks alles toote kohta tervikuna. Käesoleval ajal koostatakse detailide normatiivseid kalkulatsioone veel ainult seal, kus väljalastav toode koosneb ainult mõnest detailist. Neis ettevõtetes, kus tooteid valmistatakse paljudest detailidest ja sõlmedest, koostatakse normatiivseid kalkulatsioone toodete või siis ühelaadiliste toodete rühmade kohta.

Normatiivsete kalkulatsioonide koostamisel lähtutakse kehtivast tehnoloogiast, kehtivatest ajanormidest ja hinnetest, materjalide ja ostetud pooltoodete kulunormatiividest, nende arvestushindadest ning tootmise juhtimiskulude eelarvetest.

Normatiivse kalkulatsiooni kulukirjete nomenklatuur peab ühtima aruandelise kalkulatsiooni kulukirjete nomenklatuuriga. Seepärast tuleb enne kalkulatsiooni koostamisele asumist lahendada kasutatavate kulukirjete nomenklatuuri, eriti aga kulukirje "Toorained ja materjalid" detailiseerimise küsimus.

Normatiivse kalkulatsiooni koostamisel kasutatakse detaili või sõlme tehnoloogilist kaarti. Igasugune muutus tehnoloogias või kulutatavate materjalide osas tuleb kanda

sellele kaardile (muutuste kohta koostatakse eridokument, mis kinnitatakse direktori või peainseneri allkirjaga).

Alljärgnevalt vaadeldakse detaili ja sõlme normatiivse kalkulatsiooni koostamist. Kalkulatsioonis kajastatakse harilikult põhikulusid, nagu seda on tooraine, materjali- ja palgakulud. Tsehhi ja tehase juhtimise kulusid see kalkulatsioon ei sisalda.

Detaili normatiivse kalkulatsiooni kaardi (vt. lisa 1)¹ ülaossa märgitakse detaili nimetus ja šiffer ning sõlmed või tooted, mille valmistamiseks antud detaili kasutatakse.

Kaardi alumises osas, pealkirjaga "Normatiivne omahind kulukirjete kaupa" arvutatakse välja kalkulatsiooniüksuse (ehk praktikas kasutatava 100 üksuse), s. o. antud juhul 100 detaili omahind. Kaardil esitatud näite kohaselt on materjalide normatiivsed kulud 79.50 rbl. ja palga osas 30.- rbl., seega kokku 109.50 rbl. Kui detaili valmistamisest võtab osa mitu tsehhi, siis märgitakse kulud tsehhide kaupa eraldi ridadele ja viimasele reale tehakse kokkuvõtted.²

Sõlme normatiivne omahind koosneb kõigi detailide vastavatest omahindadest, kokkumonteerimise juures ära kasutatud materjalide maksumusest ning monteerimistasust. Üsiku-te detailide omahinnad saadakse nende normatiivsetest kaartidest. Kokkumonteerimise kulud aga selgitatakse välja tehnoloogilise kaardi abil.

Kui antud sõlme monteerimiseks vajalike detailide valmistamisest võttis osa mitu tsehhi, siis kirjendatakse vastavad kulud sõlme normatiivsesse kaarti tsehhide viisi. Kulud summeeritakse enne tsehhide kaupa ja seejärel tehakse üldkokkuvõtte.

---

¹ Н. И в а н о в, Нормативный учет производства, Госфиниздат 1956, lk. 45-46.

² Kui kirjeldatud kaarti võrrelda näiteks A. Margulise vastava kaardiga (А. Маргулис, Бухгалтерский учет в отраслях народного хозяйства СССР, Госфиниздат 1959, lk. 187), siis viimases puuduvad tagastatavate jäätmete arvestamise veerud. Masinaehituses, tekstiilitööstuses jm. on see aga oluline. Seetõttu tuleb eelistada ülalesitatud kaardi vormi.

Toote normatiivse kalkulatsiooni koostamiseks on mitmeid võimalusi.

Neis ettevõtteis, kus kasutatakse detailide ja sõlmede normatiivseid kalkulatsioone, selgitatakse toote normatiivne omahind välja kõigepealt tsehhide kaupa ja alles seejärel koostatakse toote koondkalkulatsioon. Seega sisaldab toote koondkalkulatsioon eraldi ridadel iga tsehhi kulusid (kulukirjete kaupa). Järgnevatele ridadele kirjeldatakse tsehhi ja tehase üldkulud, uute toodete tootmise omandamise, praagi jne. kulud. Viimasel real võetakse kulud kulukirjete kaupa kokku.

Neis ettevõtetes, kus detailide ja sõlmede kalkulatsioon ei koostata, kasutatakse toote normatiivse omahinna väljaselgitamiseks lihtsustatud viisi. Viimane seisneb selles, et toote kalkulatsioon koostatakse vahetult tehnoloogiliste kaartide või muude andmete põhjal, kusjuures jääb ära kulude rühmitamine detailide, sõlmede ja ka tsehhide lõikes. Seega on kaartide koostamine hoopis lihtsam ja nõuab vähem tööd. Näites (vt. lisa 2) esitatud toote normatiivse kalkulatsiooni kaart koostatakse aastaks. Kaardi esiküljele kirjeldatakse normatiivne omahind kulukirjete viisi (iga kuu esimeseks päevaks). Kaardi pöördel dešifreeritakse aga kulukirje "Toorained ja materjalid".¹

Hälbed ja normatiivide muutused. Toodangu omahinna kalkuleerimise normatiivse meetodi oluliseks osaks on hälvete ja normatiivide muutuste arvestus.

NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee, NSV Liidu Rahandusministeeriumi ja NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse poolt 18. märtsil 1955. a. kinnitatud toodangu omahinna planeerimise, arvestuse ja kalkuleerimise põhimääruses märgitakse normatiivide hälvete kohta järgmist: "Tootmisarvestuse normatiivse meetodi kohaselt tuleb pidevalt ja süstemaatiliselt välja selgitada hälbed põhikulude (materjalide, pal-

---

¹ Н. И В А Н О В, viidatud teos, lk. 42-43.

ga) normatiivide ja tootmise teenindamise ning juhtimiskulude eelarvete suhtes ning kindlaks määrata nende tekkimise põhjused selleks, et rakendada vajalikke operatiivseid abinõusid.

Tegelik omahind arvutatakse normatiivse meetodi abil sel teel, et kalkulasioonikirjete normatiivsetele summadele liidetakse või lahutatakse hälbed (sääst -, ülekulu +) ja normatiivide muutused.

Tegelike kulude hälvete arvestust normatiividest peetakse toodete eri liikide või rühmade ja kulukirjete viisi¹

Analoogiliselt öeldakse ka NSV Liidu Rahandusministeeriumi tootmiskulude arvestuse ja toodangu omahinna kalkuleerimise normatiivse meetodi põhimääruses: "Toote tegelik omahind arvutatakse sel teel, et normatiivsele omahinnale kulukirjete lõikes liidetakse või lahutatakse sellest kehtivate normatiivide hälbed (sääst -, ülekulu +) ja muutused.

Kalkuleerimise ja tootmiskulude normatiivse meetodi põhinõueteks on:

- a) täpselt dokumenteerida normatiivide ja kulunormide muutusi;
- b) kajastada normatiivide muutusi õigeaegselt normatiivse omahinna kalkulasioonides;
- c) tegelike kulude hälbeid normatiividest arvestada toodete liikide või rühmade ja kulukirjete viisi. Ei tohi lubada hälvete arvestust antud ettevõtte või tsehhi kohta tervikuna".²

Ülaltoodust järeldavad mitmed autorid, nagu tuleks igat normatiivi muutust kajastada viivitamata normatiivse omahinna kalkulasioonis. Nii soovitab N. Ivanov³ normatiivide muutused kindlaks määrata küll iga kuu esimeseks päevaks, kuid kuu jooksul esinenud muutusi arvestada eraldi tekkimi-

---

¹ В. А. Голощанов, viidatud teos, lk. 265.

² В. А. Голощанов, viidatud teos, lk. 296.

³ Н. И в а н о в, Учет производства и калькулирование себестоимости промышленной продукции, Госфиниздат 1959, lk. 37.

se momendist kuni kuu lõpuni.

Ka M. H. Zebrak on samal arvamusel. Seilleks et välja selgitada normatiivide muutuste mõju, soovitab Zebrak:¹

1) kindlaks teha väljalastud toodangu kogus:

- a) kuu algusest kuni kuu normatiivi rakendamiseni,
- b) uue normatiivi rakendamisest kuni kuu lõpuni;

2) korrutada uue normatiivi rakendamise algusest kuni kuu lõpuni väljalastud toodangu kogus vana ja uue normatiivi vahega. Saadud korrutis iseloomustab normatiivi muutmisest tingitud tootmiskulude suurenemist või vähenemist;

3) kirjendada saadud summa niihästi antud kuul väljalastud toodangu omahinna kui ka kontosse "Põhitootmine", (s. o. lõpetamata toodangu omahinda).

Nimetatud autorite järgi koosneb toodangu tegelik omahind kokkuvõttes kolmest komponendist: a) normatiivsetest kuludest, b) normatiivide muutustest ja c) hälvetest normatiivide suhtes.

Praktiliselt on aga jooksva kuu normatiivide muutuste täpne väljaselgitamine keerukas ja aeganõudev töö. Seepärast ei muudeta paljudes masinaehitustehastes normatiive kuu kestel, vaid ainult kuu alguseks. Järelikult koosneb tegelike kulude summa antud juhul kahest komponendist:

- a) normatiivsetest kuludest ja
- b) hälvetest normatiivide suhtes.

Normatiivide muutuste arvestuse probleemi lahendab osaliselt NSV Liidu Rahandusministeeriumi Raamatupidamise ja Aruandluse Valitsuse kiri nr. 218 12. juulist 1957. a. Selles soovitatakse normatiivide väheolulised muutused kirjendada normatiivsesse kalkulatsiooni mitte järgmise kuu, vaid alles järgmise kvartali alguseks. Sellega lihtsustatakse normatiivset meetodit ja võimaldatakse kvartali plaanilisi kalkulatsioone kasutada samaaegselt normatiivse kalkulatsioonina.

Lõplikult lahendab selle küsimuse NSV Liidu Rahandus-

---

¹ M. X. З е б р а к , viidatud teos, lk. 279-281.

ministeeriumi kiri nr. 346 3. oktoobrist 1960. a. ja selle lisas toodud "Tootmiskulude arvestuse ja toodangu omahinna kalkuleerimise normatiivse meetodi põhimäärus".

Vastavalt sellele rakendatakse normatiivset meetodit järgmiselt:

1. Seerialise ja massilise tootmisviisiga masinaehitus- tehastes arvutatakse toodangu omahind normatiivse omahinna, hälvete ja normatiivide muutuste kaudu. Seejuures kajastatakse hälbed kaubatoodangu omahinnas ja normatiivide muutused kogutoodangu omahinnas.

2. Õmblus-, kummi-, trikootaazi- ja jalatsitööstuses ning lihtsaid metallitootmeid valmistavates tehastes, kus normatiivne kalkulatsioon erineb plaanilisest vähe, võib tegeliku omahinna väljaarvutamisel lähtuda plaanilisest kalkulatsioonist.

3. Väikeseerialise tootmisviisiga tehastes, kus tootmistsüklil on lühike ja plaaniline kalkulatsioon langeb ühte normatiivsega, ei arvestata normatiivide muutusi. Toodangu omahind koosneb sel juhul plaanilisest (normatiivsest) omahinnast ja hälvetest.

Mõlemas ülalmainitud rahandusministeeriumi kirjas nõutakse nii hälvete kui ka normatiivide muutuste arvestust toodete liikide või rühmade ja kulukirjete viisi.

Vaatamata sellele esineb veel ettevõtteid, kus hälbeid arvestatakse ja nende üldsumma selgitatakse välja algul teehhide viisi või koguni tehase kohta tervikuna. Alles seejärel jaotatakse need toodetele kulukirjete kaupa proportsionaalselt vastavate normatiivsete summadega,¹ s. o. materjalide hälbed proportsionaalselt normatiivsete materjali kuludega ja tootmistööliste töötasu hälbed proportsionaalselt nende normatiivse töötasu summaga. Selline hälvete arvestus ja jaotamine n. ö. ühes pajas / котловой учет / vähendab erinevate tooteliikide omahinna kalkulatsioonide täpsust ja pole kooskõlas normatiivse meetodi eeskirjadega.

---

¹ И. П о к л а д , viidatud teos, lk. 151.

Analoogiline on olukord ka normatiivide muutuste arvestamise osas.

Kokkuvõttes: hälbeid ja normatiivide muutusi tuleb arvestada toodete liikide või ühelaadiliste toodete rühmade kaupa. Ühelaadiliste toodete hälbed ja normatiivide muutused jaotatakse selle rühma erinevatele toodetele indeksite abil (vt. lk. 47, 59 ja 61). Indeksid arvutatakse välja kulukirjete viisi, jagades hälvete või normatiivide muutuste üldsumma vastava maksumusega normatiivses omahinnas.

MATERJALIDE ARVESTUS.

Materjalide arvestuse ülesanded ja meetodid. Toodangu omahinnas on suurima erikaaluga materjalide, tooraine ja ostetud pooltoodete (detailide, sõlmede, agregaatide) kulud. Üksikute tööstusharude ettevõtetes on see kuni 90 % (näiteks puuvillase riide tootmisel 86,1 %) ja isegi rohkem.

NLKP XX kongressi direktiivides on rõhutatud, et toorainet, kütust, elektrienergiat jt. materiaalseid ressursse tuleb kasutada võimalikult ratsionaalsemalt, vähendada tooraine ja materjalikulusid toodanguühiku omahinnas, eriti aga materjalide kadusid tootmisprotsessis.

NLKP XXI kongressil märkis NSV Liidu Riikliku Plaanimikomitee esimees A. N. Kossõgin, et materjalide säästliku kulutamise eest ei võidelda veel küllaldaselt ja et materjalide kulunormatiive rakendatakse puudulikult.

NSV Liidu Ülemnõukogu viienda istungjärgu ettekandes rõhutas sm. N. S. Hruštšov, et eelseisev hindade mastaabi muutmine ja käibel oleva raha asendamine uuega on väga suure tähtsusega kokkuhoiurežiimi juurutamisel ja üldrahvali-

ku liikumise hoogustamisel ebamajanduslikkuse ja pillamise vastu. Mida enam tõuseb rubla ja kopika tähtsus ettevõtte majanduslikus tegevuses, seda ratsionaalsemalt tuleb kulutada materjale.

Ülaltoodud direktiividest tulenevad materjalide arvestuse ülesanded:

a) kontrollida materjalide allesolekut ladudes, tsehhi-des, varaliselt vastutavate isikute juures, töötlemisel jne.;

b) kontrollida materjalide soetamise plaani täitmist ja selgitada vastavaid kvaliteedilisi näitajaid (näiteks, kas alandatakse materjalide transpordi- ja soetamiskulusid);

c) kontrollida materjalide säästlikku kulutamist tootmisprotsessis;

d) organiseerida andmete saamist materjalivarude kohta (näiteks, kas iga päev või viispäevakute, kümme päevakute jne. viisi).

Nende ülesannete eduka täitmise eeldusteks on eeskujulik laomajandus ja õigesti korraldatud materjalide liikumise dokumentatsioon ja arvestus.

Materjalide sünteetiliseks arvestuseks on raamatupidamise kontoplaanis¹ ette nähtud järgmised kontod:

Esimese järgu sünteetiliste kontode nimetused	Nr.	Allkontode numbrid ja nimetused
Tooraine ja materjalid	05	1. Toorained, põhimaterjalid ja ostetud pooltooted 2. Abimaterjalid 3. Taara
Kütus	06	
Tagavaraosad	08	
Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed	12	1. Laos 2. Kasutamisel

¹ NSV Liidu Rahandusministeerium, Raamatupidamise kontoplaan, Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn 1960.

Materjalide dokumentatsiooni ja analüütilise arvestuse korraldamisel on aluseks NSV Liidu Rahandusministeeriumi Raamatupidamise ja Aruandluse Valitsuse 22. III 1956.a. avaldatud materjalide arvestuse põhimäärus nr. 114. Vastavalt põhimäärusele on materjalide sissetuleku põhidokumentideks hankijate arved, laos väljakirjutatud sissetulekuorderid, koguslike ja kvaliteediliste lahkuminekute aktid jne. Materjalide väljaminekudokumentideks on nõudelehed, limiitlehed, üleandesaatelehed jne. Nendest on enam levinud dokumentideks limiitlehed. Materjalide kululimiidid määratakse kindlaks kehtivate progressiivsete kulunormatiivide, tsehhide tootmisprogrammide ja kuu alguseks tsehridesse kasutamata jäänud materjalide koguste alusel. Limiidid arvutatakse välja iga materjali nimetuse (nomenklatuurinumbri) kohta kogu eelolevaks kuuks.

Kui võrrelda limiitlehte näiteks nõudelehega (kirjutatakse välja igakordsel materjali vajadusel), siis juba sel põhjusel on esimesel suuri eeliseid. Lisaks sellele kajastab limiitleht kogu aruandeperioodi jooksul kulutatavat materjali kogust ja võimaldab iga päev kontrollida materjali väljaandmist tootmisse. Kuu lõpul selgitatakse limiitlehele kirjendatud üksikkoguste abil väljaantud materjali üldkogus.

Limiitlehed on nii planeerimise ja raamatupidamise kui ka operatiivse kontrolli ühtseks dokumendiks.

Nõudelehte kasutatakse väikeseerialise tootmisega tsehrides, s. o. seal, kus materjale nõutakse harva ja suhteliselt väikestes kogustes. Materjalide väljaandmist ja kulutamist limiteeritakse ka nõudelehtede kasutamisel, milleks koostatakse eraldi dokument, nn. limiitide andmik. Materjalikulude arvestuse dokumendiks jääb ikkagi nõudeleht.

Paljudes ettevõtetes kasutatakse materjalide limiteerimiseks veel niisugust korda, kus juba materjali väljaandmise dokumendile on ära märgitud sellest kogusest valmistatavate detailide arv.

Lisaks põhi- ja abimaterjalidele limiteeritakse ka

instrumentide ja pooltoodete kulutusi.

Seoses tootmisplaani ületamisega vajatakse täiendavaid materjalikoguseid. Nii sel juhul kui ka plaanis ettenähtud materjali asendamisel mõne teisega kirjutatakse välja nõudelehed. Materjale väljastatakse laost ainult siis, kui nendel nõudelehtedel on tehase peainseneri või direktori vastavad resolutsioonid.

Mis puutub materjalide arvestusviisidesse, siis soovitatakse põhimääruse kohaselt juurutada nn. saldomeetodit, mida nimetatakse ka materjalide arvestuse operatiivseks meetodiks. Materjalide arvestust saldomeetodil korraldatakse järgmiselt:

a) materjalide koguselist arvestust peetakse ainult ladudes varaliselt vastutavate isikute juures;

b) materjalide arvestust rahalises väljenduses peetakse aga raamatupidamise materjalide arvestuse sektoris niisama varaliselt vastutavate isikute kui ka materjalide liikide eri rühmade (näiteks profileeritud terased, talad jne.) lõikes;

c) rahalises väljenduses arvestuse aluseks on dokumentidesse kirjendatud materjalide kogused ja kindlad arvestushinnad, s. o. kas plaanilised omahinnad või hinnakirjajärgsed hulgihinnad.

Ladudes peetakse materjalide koguselist arvestust vastutavatel kaartidel, kus kirjendamise aluseks on materjalide sissetuleku ja väljamineku esmasdokumendid (sissetulekuordrid, limiitlehed, nõudelehed jne.).

Kindlate perioodide (näiteks viispäevakute, kümmpäevakute jne.) järgi antakse dokumendid üle saateregistriga, mis koostatakse eraldi sissetuleku ja väljamineku kohta, raamatupidamise materjalide arvestuse sektorile. Saadud dokumendid takseeritakse, s. o. kogused korrutatakse kindlate hindadega ja sissetuleku ning väljamineku kokkuvõtted kirjendatakse vastavatesse kogumisandmikkudesse, mida peetakse varaliselt vastutavate isikute ja materjalide arvestusrühmade lõikes. Kuu lõpul selgitatakse kogumisandmikkude

de abil välja lõppsaldod üldsummas.

Kuu lõpul kirjendab varaliselt vastutav isik materjalide kartoteegi koguselised saldod spetsiaalsesse registrisse, nn. jääkide raamatusse. Materjalide arvestuse sektoris takseeritakse need, millega iga materjali koguseline saldo väljendatakse rahalises näitajas. Viimaste kokkuvõtte peab olema kooskõlas kogumisandmikkude järgi väljaarvutatud saldoga üldsummas (sellega kindlustatakse sünteetilise ja analüütilise arvestuse kooskõla).

Toodangu omahinna planeerimisel ja arvestusel selgitatakse materjalide maksumus välja tegelikus omahinnas (soetamisomahinnas). Materjalide arvestuse põhimääruses nõutakse, et soetatud materjalide maksumus peab sisaldama kõiki materjalide hankimisega ja lattu toimetamisega seotud kulusid:

- a) maksumust hulgihinnas (arvete järgi);
- b) varustus- ja turustusorganisatsioonide juurdehindlust;
- c) mahalaadimise ja lattu toimetamise kulusid (välja arvatud alaliste laotööliste töötasu);
- d) varumiskohtades organiseeritud spetsiaalsete varumiskontorite, ladude ja agentuuride ülalpidamiskulusid (põllumajandusliku tooraine varumisel);
- e) materjalide soetamisega seoses olevaid komandeerimiskulusid;
- g) materjalide teel viibimise ajal tekkinud kadude maksumust (loomulike kaonormide piirides).

Ülaltoodud loetelus ei ole nimetatud tehase varustusosakonna ja ladude ülalpidamise kulusid, kuna need materjalide soetamise omahinda ei kuulu ja neid arvestatakse tehase üldkulude kontos.

Eespool märgiti, et materjalide arvestuse saldomeetodi rakendamisel kasutatakse kas hulgihindu või plaanilisi omahindu. Selleks, et välja arvutada käibeid tegelikus omahinnas, tehakse veel allkirjeldatud arvutlusi.

Kui planeerimises ja arvestuses kasutatakse hulgihin-

du, siis nõuab see veo-, laadimis- ja lattu toimetamise, s.o. transpordi- ja soetamiskulude arvestamist eraldi. Selleks, et välja selgitada kulutatud materjalide tegelikku omahinda, koostatakse enne kulude kokkuvõtte hulgihinnas, seejärel arvestatakse välja transpordi- ja soetamiskulud (proportsionaalselt kulude ja jääkidega) ja liidetakse maksumusele hulgihinnas.

Plaanilise omahinna kasutamisel töötatakse iga materjali plaaniline omahind välja plaaniosakonna poolt kogu aastaks. Ent tegelik omahind on harva kooskõlas plaanilise omahinnaga. Tekkivaid kõrvalekaldumisi nimetatakse hälveteks plaanilisest omahinnast ja neid arvestatakse eraldi materjalide rühmade viisi. Materjalikulude tegeliku omahinna väljaselgitamiseks liidetakse (või lahutatakse) maksumusele plaanilises omahinnas juurde eraldi väljaarvutatud hälbed.

Kokkuvõttes: materjalide arvestuse ülesandeks on kaastada nende sissetulekut, väljaminekut ja jääke nii koguseliselt kui ka rahalises väljenduses (viimast omakorda kindlas arvestushinnas ja tegelikus omahinnas).

Seoses normatiivse meetodiga on materjalide arvestuse ülesandeks peale selle kontrollida tsehhidesse väljaantud materjalide kulu kooskõla progressiivsete ja tehniliselt põhjendatud kulunormatiividega ja eraldada normatiivijärgsete kulude suhtes tekkinud hälbed (mitte ära vahetada materjalide hälvetega plaanilisest omahinnast).

Materjalide normatiivne arvestus. Materjalikulude ja hälvete arvestus normatiividest on tihedas seoses materjalide töötlemise tehnoloogia iseärasuste ja tootmistüübiga. Peamiselt sõltub see aga materjalikulude normeerimise olukorrast ja hälvete väljaselgitamise õigeaegsusest.

Hälvete arvestust vaadeldakse allpool seoses omahinna normatiivse meetodi arenguga.

Normatiivse meetodi rakendamise algaastail püüti kõiki normatiivide suhtes esinevaid hälbeid vormistada vastavate dokumentidega. Kuid ilmnes, et kõigi hälvete välja-

selgitamine sellisel teel on liiga keerukas, töömahukas ja ka otstarbetu. Esines ettevõtteid, kus kasutati arvukat, liigselt detailiseeritud hälvete tekkimise põhjuste nomenklatuuri. Hilisematel aastatel jaotati hälvete põhjused kolme rühma: materjalide asendamisel, materjalide lahtilõikamisel või tükeldamisel ja jäätmete kasutamisest täisväärtuslike materjalide asemel tekkinud hälbep.

Allpool vaadeldakse mõningaid seisukohti selles küsimuses. Nii kirjeldab A. Margulis: "Materjalide kulunormatiivide suhtes esinevad järgmised hälvete põhiliigid:

1) hälbimine tooraine standardites (ostides) kindlaksmääratud tüüpõõtmetest, mis suurendab jäätmete või toodete kaalu, nende hälvete süüdlaseks on materjalide hankija;

2) mingi tooraine liigi või tüüpõõtme asendamine teisega, mis põhjustab muutusi hindades kui ka tooraine ülekulu jäätmete näol;

3) tooraine liigse väljaandmise, ebaõige tükeldamise jne. tulemusel tekkinud ülekulu."¹

Samas küsimuses märgib J. Poklad: "Materjalikulude hälbep normatiivide suhtes näidatakse vastavates andmikukudes, liigitades neid järgmisse nelja rühma:

1) hälbep (sääst), mis on tekkinud tootmise tehnoloogia ja organisatsiooni paremustamisest ja põhjustest, mil normatiivid küll muudeti, kuid pole normatiivide muutustena veel fikseeritud;

2) hälbep (sääst või ülekulu), mis on tekkinud ühe materjali asendamisel teisega, omatoodetud pooltoote asendamisel ostetud pooltootega või vastupidi;

3) hälbep, mis on tekkinud tehnilistele tingimustele ja standarditele mittevastavate materjalide tõttu (füüsikalise-keemiliste omaduste halvenemine, mõõtmetele ja täpsusele mittevastavus jne.);

4) hälbep, mida on põhjustanud tehnoloogia rikkumine."²

---

¹ А. М а р г у л и с , Бухгалтерский учет в отраслях народного хозяйства СССР, Госфиниздат 1959, lk. 185.

² И. П о к л а д , viidatud teos, lk. 152.

Esitatud hälvete klassifikatsioonidest tuleb eelistada viimast, kuna selle esimesse rühma on paigutatud kuu jooksul toimunud normatiivide muudatused (eespool, s. o. lk. 13 käsitluse kohaselt võib kuu jooksul tehtud normatiivide muudatusi arvestada hälveteks).

Hälvete väljaarvutamiseks kasutatakse:

1) dokumenteerimisviisi, kus materjalikulude algdokumentide abil tehakse kindlaks näiteks materjalide asendamisest tekkinud hälbed või tükiviisi arvestatavate materjalide ülenormatiivsed kulutused jne.;

2) materjalide tükeldamist partiidena, kus hälbed arvutatakse iga tükeldatava materjalide partii kohta;

3) inventeerimisviisi, kus hälbed selgitatakse kuu lõpul tsehhide läbiviidud inventuuride abil. Kui inventeerimisviis sellisel kujul, s. o. tsehhide lõikes ei ole küllaldane, siis arvutatakse hälbed tootmisjaoskondade, brigaadide ja ka üksikute töötajate kaupa. Seejuures, vastavalt vajadusele, tehakse arvutusi ka lühemates perioodides, s. o. kümmepäevakus, viispäevakus ja vahetuses.

Nimetatud kolmest arvutusviisist on osutunud enam kasutatavateks kaks viimast, kuna need nõuavad esimesega võrreldes vähem tööd. Seejuures kasutatakse tükeldamist partiidena peamiselt hinnaliste materjalide kulutamisel (kõrgekvaliteediline teras, vask, nahk, kangad jne.). Nende säästliku ja otstarbeka kulutamise kontrollimiseks töötatakse ettevõtte peatehnoloogi osakonnas välja materjalide tükeldamise tehniline instruksioon ja selle arvestamiseks sobiv kaardi vorm. Viimase abil määratakse kindlaks detaili materjalikulutuste brutokogus kui ka jätmed.

Kui aga esineb materjale, mida sageli asendatakse teisega, siis töötatakse välja ka asendusmaterjalide tükeldamise kaardid.

Materjalide tükeldamise kaarte peetakse tsehhi plaandispetseri büroos (selle puudumisel peab neid tsehhi ökonomist). Kaardid (vaata lisa 3) arvatakse igale tükeldatava materjalide partiile. Nendes kaartidesse kirjendatakse

tootmisse väljaantud, ära kulutatud, lattu tagastatud või järgmisele vahetusele üleantud materjalide kogused. Samuti kirjendatakse kaardile valmistatud detailid ja saadud jäätmed.

Näitena esitatud kaardi andmetel ei ole vahetuse alguses ega lõpus materjali jääke. Saadud 5000-kilogrammilisest kogusest tagastati lattu 1000 kilogrammi. Seega kulutati laost saadud kogusest 4000 kilogrammi. Normatiivide kohaselt võis materjali kulutada 4500 kg ($\frac{900 \times 500}{100}$); seega säästeti materjali 500 kg á 5 rubla, kokku 2500 rubla.

Kaardilt on näha, et materjalide tükeldamise tehnik on selgitanud hälvete põhjused ja märkinud need kaardile šifreeritult, kus šifriga "01" tähistati tootmise tehnoloogia paremustamist (hälvete šifreerimise näidis esitatakse raportis vt. lisa 4).

Materjalide tükeldamise kaartide andmed kirjendatakse, s. o. kogutakse eraldi kaartidele materjalide arvestusrühmade kaupa. Nende kaartide alusel (seal, kus neid peetakse) või otseselt materjalide tükeldamise kaartide abil koostatakse kuu lõpul materjalide kulutamise raport (vt. lisa 4).¹

Materjalikulude hälvete väljaselgitamisel eelistatakse siiski vähema töömahukusega inventeerimisviisi. Alljärgnevalt vaadeldakse enne kõike N. Ivanovi² vastavat meetodikat. Selle kohaselt inventeeritakse kuu esimesel päeval (või kümme-päevaku, viispäevaku või vahetuse alguses) tootmises ära kasutamata materjalid. Mõõtmise, kaalumise ja ülelugemise teel kindlakstehtud kogused kirjendatakse vastavasse andmikkku. Hiljem kantakse need andmed üle tsehhi plaani-dispetšeri büroos (ehk tsehhi ökonomisti poolt) peetavatesse materjalide arvestuse kaartidesse. Sinna kirjendatakse samuti esmasdokumentide järgi laost saadud kui ka lattu tagastatud kogused. Kuu (samuti kümme-päevaku, viispäevaku ja vahetuse) lõpul

¹ А. Маргулис, viidatud teos, lk. 191.

² Н. Иванов, Нормативный учет производства, лк. 68-72.

Esitatud hälvete klassifikatsioonidest tuleb eelistada viimast, kuna selle esimesse rühma on paigutatud kuu jooksul toimunud normatiivide muudatused (eespool, s. o. lk. 13 käsitluse kohaselt võib kuu jooksul tehtud normatiivide muudatusi arvestada hälveteks).

Hälvete väljaarvutamiseks kasutatakse:

1) dokumenteerimisviisi, kus materjalikulude algdokumentide abil tehakse kindlaks näiteks materjalide asendamisest tekkinud hälbed või tükiviisi arvestatavate materjalide ülenormatiivsed kulutused jne.;

2) materjalide tükeldamist partiidena, kus hälbed arvutatakse iga tükeldatava materjalide partii kohta;

3) inventeerimisviisi, kus hälbed selgitatakse kuu lõpul tsehhides läbiviidud inventuuride abil. Kui inventeerimisviis sellisel kujul, s. o. tsehhide lõikes ei ole küllaldane, siis arvutatakse hälbed tootmisjaoskondade, brigaadide ja ka üksikute töötajate kaupa. Seejuures, vastavalt vajadusele, tehakse arvutusi ka lühemates perioodides, s. o. kümmapäevakus, viispäevakus ja vahetuses.

Nimetatud kolmest arvutusviisist on osutunud enam kasutatavateks kaks viimast, kuna need nõuavad esimesega võrreldes vähem tööd. Seejuures kasutatakse tükeldamist partiidena peamiselt hinnaliste materjalide kulutamisel (kõrgekvaliteediline teras, vask, nahk, kangad jne.). Nende säästliku ja otstarbeka kulutamise kontrollimiseks töötatakse ettevõtte peatehnoloogi osakonnas välja materjalide tükeldamise tehniline instruksioon ja selle arvestamiseks sobiv kaardi vorm. Viimase abil määratakse kindlaks detaili materjalikulutuste brutokogus kui ka jätmed.

Kui aga esineb materjale, mida sageli asendatakse teisega, siis töötatakse välja ka asendusmaterjalide tükeldamise kaardid.

Materjalide tükeldamise kaarte peetakse tsehhi plaanidispetšeri büroos (selle puudumisel peab neid tsehhi ökonomist). Kaardid (vaata lisa 3) arvatakse igale tükeldatava materjalide partiile. Nendesse kaartidesse kirjedatakse

tootmisse väljaantud, ära kulutatud, lattu tagastatud või järgmisele vahetusele üleantud materjalide kogused. Samuti kirjendatakse kaardile valmistatud detailid ja saadud jäätmed.

Näitena esitatud kaardi andmetel ei ole vahetuse alguses ega lõpus materjali jääke. Saadud 5000-kilogrammilisest kogusest tagastati lattu 1000 kilogrammi. Seega kulutati laost saadud kogusest 4000 kilogrammi. Normatiivide kohaselt võis materjali kulutada 4500 kg ($\frac{900 \times 500}{100}$); seega säästeti materjali 500 kg ä 5 rubla, kokku 2500 rubla.

Kaardilt on näha, et materjalide tükeldamise tehnik on selgitanud hälvete põhjused ja märkinud need kaardile šifreeritult, kus šifriga "01" tähistati tootmise tehnoloogia paremustamist (hälvete šifreerimise näidis esitatakse raportis vt. lisa 4).

Materjalide tükeldamise kaartide andmed kirjendatakse, s. o. kogutakse eraldi kaartidele materjalide arvestusrühmade kaupa. Nende kaartide alusel (seal, kus neid peetakse) või otseselt materjalide tükeldamise kaartide abil koostatakse kuu lõpul materjalide kulutamise raport (vt. lisa 4).¹

Materjalikulude hälvete väljaselgitamisel eelistatakse siiski vähema töömahukusega inventeerimisviisi. Alljärgnevalt vaadeldakse enne kõike N. Ivanovi² vastavat meetodikat. Selle kohaselt inventeeritakse kuu esimesel päeval (või kümme-päevaku, viispäevaku või vahetuse alguses) tootmises ära kasutamata materjalid. Mõõtmise, kaalumise ja ülelugemise teel kindlakstehtud kogused kirjendatakse vastavasse andmükku. Hiljem kantakse need andmed üle tsehhi plaani-dispetšeri büroos (ehk tsehhi ökonomisti poolt) peetavatesse materjalide arvestuse kaartidesse. Sinna kirjendatakse samuti esmasdokumentide järgi laost saadud kui ka lattu tagastatud kogused. Kuu (samuti kümme-päevaku, viispäevaku ja vahetuse) lõpul

---

¹ А. Маргулис, viidatud teos, lk. 191.

² Н. Иванов, Нормативный учет производства, лк. 68-72.

kirjendatakse materjalide inventeerimisandmed kaardi vastavatesse veergudesse ja arvutatakse tegelikult kulutatud kogused. Järgnevalt arvutatakse normatiivsete kalkulatsioonide abil välja materjalide normatiivsed kulutused, võrreldakse neid tegelikuga, leitakse hälbed normatiividest ja kirjendatakse samuti kaartidesse.

Kaartide alusel koostatakse tsehhis (tootmises) kulutatud materjalide aruanne. Selles kajastatakse iga materjali nomenklatuurinumbri kulutused, samuti arvestusrühmade ja üldkokkuvõtted. Nimetatud andmed kirjendatakse aruandesse algul koguseliselt (tsehhides) ja hiljem rahalises näitajas (raamatupidamisosakonnas).

Tsehhide aruannete alusel koostatakse raamatupidamisosakonnas materjalide kulutuste raport, mille kokkuvõtted tehakse tsehhide ja materjalide arvestusrühmade kaupa, näidates tegelikke ja normatiivseid kulutusi ning hälbeid normatiividest.

Ülalkirjeldatud mitmejärguline (-etapiline) töökäik on liiga töömahukas. Selle asemel soovitab A. Margulis hoopis lihtsamat, s. o. ainult raamatupidamises koostatavat igakuulist materjalide ja pooltoodete liikumise aruannet (vt. liisa 5)¹. Seejuures materjalide kulutamise kaarti ei peeta. Materjalide ja pooltoodete liikumise aruandesse kirjendatakse tsehhide materjalide jäägid kuu alguseks (inventuuri-lehtede alusel), sissetulek (dokumentide järgi) ja jäägid kuu lõpuks (inventuuriandmete alusel). Nende andmete abil selgitatakse välja materjalide ja pooltoodete tegelikud kulutused, mis jaotatakse normatiivijärgseteks ja hälveteks nendest. Kulutused normatiivide järgi arvutatakse välja tsehhide toodangu korrutamisel vastavate materjalide k. unormatiividega. Hälveteks on seega tegelike ja normatiivsete kulutuste vahe.

Kokkuvõttes: inventeerimisviis on tükeldamisest partiidena hoopis lihtsam. Viimase rakendamist takistab tükelda-

---

¹ A. M a r g u l i s , viidatud teos, lk. 192-193.

mise kaartide rohkus. Inventeerimisviis pole aga küllaldaselt operatiivne ja hälvete põhjuste kindlakstegemine nõuab kuludokumentide hoolikat läbitöötamist. Neil juhtudel, kus hälvete põhjusi ei saa märkida kuludokumentidesse, kasutatakse paralleelselt inventeerimisviisiga ka partiilist tükkeldamisviisi.

Eespool vaadeldud normatiivse arvestuse võtteid kasutatakse peamiselt põhimaterjalide ja tooraine kulutamisel. Ka abimaterjale ja kütust tuleb kulutada kindlaksmääratud normatiivide piires. Selle kontrollimise otstarbel kirjutatakse tsehhides vastavad nõudelehed (või limitlehed) välja tsentraliseeritult. Korruga väljavõetavad kogused ei tohi olla suuremad tsehhi ühe- või kahepäevasest vajadusest. Tagavaraosade ja väheväärtuslike ning kiiresti kuluvate esemete (tööriistade) kulutamine on samuti limiteeritud. Limiidid määratakse kindlaks kooskõlas olemasolevate varudega tsehhis ja plaaniperioodi jooksul juurdesaadavate kogustega. Tsehhi limiidid jaotatakse tootmisjaoskondade ja brigaadide vahel. Tööriistade ülelimiitseid koguseid antakse laost välja ainult direktori või peainseneri loal. Abimaterjalide, tagavaraosade jne. hälvete põhjusi iseloomustavad esmasdokumentidest tehtud märkused.

PALGA ARVESTUS.

Palga olemus, arvestuse ülesanded ja alused. "Sotsialismi tingimustes määratakse palk vastavalt töö järgi jaotamise majandusseadusele. Töö järgi jaotamise majandusseaduse nõuete kohaselt sõltub iga töölise ja teenistuja palga suurus töö hulgast ja kvaliteedist: hulgalt ja kvaliteedilt võrdse töö eest peab palk olema ühesugune.

Iga töölise ja teenistuja poolt saadav palk kujutab endast individuaalset palka ehk Marxi väljenduse kohaselt "tootja individuaalset osa" ühiskondlikust produktist.

Töölise ja teenistujate reaalpalk laiemas mõttes ehk reaaltulud koosnevad individuaalsest reaalpalgast ja ühiskondlikest fondidest, mis kulutatakse töötajate sotsiaal-kultuurilisteks vajadusteks".¹

NSV Liidu Kommunistliku Partei ja valitsuse majanduspoliitika tulemusel tõuseb töötajate reaalpalk süstemaatiliselt. Nii on käesoleva seitseaastaku (1959-1965) ülesandeks tõsta töölise ja teenistujate reaaltulude iga töötaja kohta keskmiselt 40 protsenti nii rahalise töötasu, pensionide ja abirahade suurenemise tulemusena kui ka hindade edasise alandamise läbi ühiskondliku tootlustamise süsteemis.

Töö järgi jaotamise majandusseaduse ja reaalpalka kasvu kindlustamise peamiseks teguriks on töövõime kasv.

Tootmisprotsesside kompleksse mehhaniseerimise ja automatiseerimise abinõude teostamise ning tööstuse spetsialiseerimise ja koopereerimise arendamise alusel on töövõime tõus kavandatud käesoleval seitseaastakul ühe töötaja kohta 45-50 protsenti.²

Töövõime kasv on ka oluliseks toodangu omahinna alandamise teguriks. Järelikult peab töövõime kasv kindlustama töölise palga tõusu, kuid samaaegselt vähendama selle absoluutsummat omahinnas. Nende ülesannete teostamisel on palga organiseerimise ülesandeks kindlaks määrata õiged suhted töötajate palga ja töövõime kasvu vahel.

---

¹ NSV Liidu Teaduste Akadeemia Majanduse Instituut, Poliitiline ökonoomia, õpik, Tallinn 1959, lk. 445-446.

² NSV Liidu Rahvamajanduse Arendamise Kontrollarvud aastaks 1959-1965 (Teesid seltsimees N.S. Hruštšovi ettekandeks NLKP XXI kongressil), Tallinn 1958, lk. 79.

Tööviljakuse ja palga riiklike ülesannete täitmise kontroll aga eeldab iga ettevõtte hästi korraldatud palga arvestust ja dokumentatsiooni.

Kontoplaanis¹ on palga sünteetiliseks ja analüütiliseks arvestuseks ette nähtud konto nr. 70 "Arveldused tööliste ja teenistujatega".

Väljatöötatud toodangu ja palga põhiküsimused reglementeeritakse "Tööstusettevõtte töö ja palga arvestuse põhimääruses", mis kinnitati NSV Liidu Ministrite Nõukogu töö ja palga küsimuste riikliku komitee, NSV Liidu Rahandusministeeriumi ja NSVL SKV poolt 10. veebruaril 1958. a.

Põhimääruse järgi on tööstusettevõtte arvestuse ülesandeks õigesti välja selgitada töö ja palga kulu toodangu valmistamisel, soodustada tööviljakuse tõusu, parandada tööaja kasutamist, tõsta sotsialistlikku töödistsipliini ja alandada toodangu omahinda.

Töö ja palga arvestus peab kontrollima:

- a) tööliste ja teenistujate plaanilisest arvust kinnipidamist;
- b) tehtud töö hulka ja kvaliteeti;
- c) tööaja õiget kasutamist ja töödistsipliini;
- d) palgafondi kasutamist;
- e) töö ja palga täpset ja õigeaegset väljaarvutamist.

Põhilisteks palgavormideks on aja- ja tükipalk. Põhimääruses soovitatakse tükipalka rakendada ainult seal, kus on olemas vajalikud tingimused töömahu täpseks väljaselgitamiseks.

Tükipalga rakendamisel kasutatakse otseselt progressiivset ja premiaalset süsteemi. Kõige levinum on otsene tükipalgasüsteem. Progressiivset tükipalgasüsteemi tuleb rakendada ainult tehniliselt põhjendatud tootlusnormide kehtimisel ja juhtudel, kus seda nõuavad tootmise iseärasused ning majanduslik efektiivsus. Premiaalse tükipalgasüsteemi rakendamisel tuleb stimuleerida tööviljakuse tõusu, uue tehnika juurutamist ja toodangu omahinna alandamist.

---

¹ NSV Liidu Rahandusministeerium, viidatud kontoplaan, lk. 159-160.

Tasustamisel rakendatakse nii individuaalset kui ka brigaadset (grupilist) tükipalka. Viimase kasutamisel saavad brigaadi liikmed oma osa kollektiivsest teenistusest. Selle väljaarvutamisel võetakse arvesse iga brigaadi liikme poolt kulutatud tööaega ja tema kvalifikatsiooni.

Ajapalka rakendatakse nendel töödel, kus ei saa kasutada tükipalka, samuti seal, kus tükipalk ei ole töö iseloomu tõttu majanduslikult otstarbekohane. Kasutatakse lihtsat ja premiaalset ajapalka.

Palk on tööviljakuse tõusu peamisi tegureid, mille efektiivsus sõltub sageli töö normeerimisest ja tariifisüsteemist. Töö normeerimine on aja määramine teatud töö teostamiseks (ajanorm) või valmistatava toodangu (tehtava töö) mahu määramine ajaühiku kohta koguseliselt (tootlusnorm).

Tariifisüsteemi tähtsaimateks elementideks on tariifivõrk, tariifi- ja kvalifikatsiooniteatmikud ja tariifimäär.

Töölised jaotatakse kvalifikatsiooni järgi järkudesse. Iga järgu vastav tunnitasu määratakse ära tariifivõrgus.

Antud tööstusharus tehtavad erinevad tööd iseloomustatakse tariifi- ja kvalifikatsiooniteatmikud, mis on aluseks tööliste kvalifikatsiooni kindlaksmääramisel.

Tariifivõrgus kindlaksmääratud tunni- või tööpäeva tasumäära nimetatakse tariifimääraks (ehk tariifipalgamääraks).

Palga arvestuses jaotatakse tootmistööliste palk normijärgseks ja hälveteks normidest. Normijärgne palk nähakse ette antud toote tehnoloogias ja fikseeritakse tehnoloogilistes kaartides. Nende alusel märgitakse tööde ajanormid ja hinded palga esmasdokumentidesse. Hälveteks normidest on toote tehnoloogias ettenägemata palk kui ka mitmesugused juurdemaksed (näiteks juurdemaksed ebanormaalse materjalide töötlemise korral). Palga algarvestuses kasutatakse hälvete fikseerimiseks vastavaid eridokumente (näiteks juurdemakselehti jms.).

Alljärgnevalt vaadeldakse palgadokumentatsiooni ja selle seostamist omahinna normatiivse arvestusega.

Normijärgse palga ja hälvete arvestus. Tööliste tootluse esmasdokumentatsioon on palgaarvestuse põhidokumendiks.

Samuti kasutatakse seda tööliste normitaitmise väljaselgitamisel, operatiivsel planeerimisel ja tootmisarvestuses.

Esmasdokumentide normid sõltuvad tootmise tüübist (s. o. sellest, kas neid kasutatakse individuaal-, seeria- või mass-tootmises), töö organiseerimisest ja tasustamise süsteemist, tehnoloogilisest protsessist, toodangu kvaliteedi kontrollimise süsteemist ning tsehhide ja ettevõtete iseärasustest.

Töö ja palga arvestuse põhimäärus soovitab kasutada järgmisi esmasdokumente:

1) individuaaltootmises - töökäsuandit. Sõltuvalt tööülesande täitmise kestusest kirjutatakse see välja kas üheks vahetuseks või ka pikemaks perioodiks, kuid mitte üle ühe kuu;

2) seeriatootmises - marsruutlehte, mis on ühendatud vahetuse raportiga. Marsruutleht kirjutatakse välja kogu detailide partii töötlemise teekonna kohta antud tsehhis. Marsruutlehele kirjendatakse kõikide tööliste poolt tehtud tööoperatsioonid selle partii töötlemise algusest kuni lõpuni. Selleks, et iga tööliste palka saaks välja arvutada eraldi, kantakse marsruutlehe andmed üle teisele dokumendile, nn. vahetuse raportile;

3) masstootmises - vahetuse raportit, kuhu märgitakse andmed vastuvõetud detailide alusel (s. o. peale viimast operatsiooni).

Selleks, et lihtsustada tootluse arvestust, soovitab põhimäärus kasutada mitmepäevaseid algdokumente (s. o. nädala, kümmpäevaku, poole kuu ja terve kuu töökäsuandeid, raporteid või andmikke).

Ülalkäsitletud dokumentidega vormistatakse tootlus neil juhtudel, kui ei esine kõrvalekaldumisi antud tehnoloogiast. Kuid tootmisprotsessis esineb sageli töölistest mitteöelenevatel põhjustel kõrvalekaldumisi tehnoloogiast ja normaalsest töötingimustest. See nõuab tööliselt täiendava töötaja kulutamist, mis vormistatakse spetsiaalsete dokumentidega, s. o. juurdemakselehtede või eraldusmärgiga varustatud töökäsuandite abil (töökäsuandile trükitakse diagonaalne punane joon). Juurdemakseleht kirjutatakse välja kehtivate normide

ja hinnete suhtes esinenud juurdemaksete korral, kuna eraldusmargiga töökäsundis vormistatakse tehnoloogias ettenägemata täiendavad ja juhuslikud operatsioonid.

Normaalsetest tööttingimustest kõrvalekaldumise põhjusi on rohkesti. Nende paremaks arvestamiseks ja analüüsimiseks koostatakse eeltoodud nomenklatuur.

Palga hälvete nomenklatuur.¹

Jrk. nr.	Palga hälvete nimetused	Põhjuste iseloomustus	Sifer
1.	Mittevastavad seadmed	Töötamine tehnoloogiale mittevastavate seadmetega	11
		Seadmete ebarahuldav töötamine	12
2.	Mittevastavad rakised	Planeeritud rakiste puudumine ja nende asendamine teistega	21
3.	Mittevastavad instrumendid	Ettenähtud kvaliteedile mittevastavate instrumentide kasutamine (väiksem löikekiirus jt.p.)	31
		Eritööriistade asendamine tavalistega	32
4.	Mittevastavad materjalid	Mittevastavast toorikutest tingitud täiendavad operatsioonid	41
		Materjalide mittestandardsetest mõõtetest põhjustatud täiendavad operatsioonid (löikamine, keevitamine jne.)	42
		Üht liiki materjali asendamine teisega (sort, profiil jne.)	43
		Materjali ebanormaalne tugevus	44
5.	Puudused tootmise ettevalmistamisel	Tehtud töö ümbertegemine ebaõigete jooniste tõttu	51
		Ebaõiged normid (hinded)	52
		Töö mittevastavus tööliste järgule	53
		Mittevastavad toorikud ja ebaõige materjalide tükeldamine	54
		Tehnoloogias ettenägemata operatsioonid	55
6.	Häired energia saamisel	Elektrienergia korratu saamine	61
		Auru korratu saamine	62
		Suruõhu korratu saamine	63
		Gaasi korratu saamine	64

¹ Н. И в а н о в , Нормативный учет производства, лх. 98.

Nagu nähtub nomenklatuurist, on iga hälbe põhjus äifree-ritud, mis kergendab nende märkimist juurdemakselehtedele. Nomenklatuuris äratoodud kõrvalekaldumiste põhjused on negatiivsed (suurendavad toodangu omahinda). Kuid samaaegselt esi-neb ka positiivset laadi juurdemakseid, nagu näiteks progres-siivse ja premiaalse tükipalgasüsteemi ja premiaalse ajapal-gasüsteemi lisatasud. Lõpuks, hälbeid tekib ka seetõttu, et kuu jooksul toimunud normide muutmisi arvestatakse mõnikord alles järgmise kuu (kvartali) esimesest päevast (vt. lk. 13). Harilikult need hälbed vähendavad palgakulusid ja vastav sum-ma tehakse kindlaks eraldi.

Kuu lõpul koostatakse palga koondandmik, kus summeeritakse eraldi normijärgne palk ja eraldi hälbed normidest. Koondkokkuvõtted tehakse erinevate tsehhide ja üksikute toode-te (või toodete rühmade viisi. Selles koondandmikus jaotatak-se hälvete summa:

- 1) hälveteks, mis suurendavad palka, kuid on majanduslikult põhjendamata;
- 2) hälveteks, mis suurendavad palka, kuid on majanduslikult põhjendatud;
- 3) hälveteks, mis on seotud normide muutmisega kuu jooksul ja vähendavad kulusid.

Peale otsese tootmistöö arvestatakse töölistele veel tasu tööseisakute, praagi, ületunnitöö ja öötöö eest. Lisaks sellele tasutakse töölistele nn. "täiendavat palka" ühiskond-like kohustuste täitmise ajal, alaealistele soodustustundide eest, korralise puhkuse ajal jne.

Nimetatud tasuliikide vormistamiseks kasvatatakse mitme-suguseid dokumente (näiteks tööseisakulehti, praagiakte, õieh-deid, arvutusandmikke jne.). Väljaarvutatud summad ei kajas-tu kulukirjes "Tootmistööliste põhipalk", vaid mitmetes teis-tes kulukirjetes (näiteks "Tsehhikulud", "Tehase üldkulud" jne.). Seetõttu neid kulusid siin ei käsitleta.

KOMPLEKSKULUDE ARVESTUS.

Element- ja komplekskulude mõiste. Eespool käsitleti toodangu omahinna materjali- (põhimaterjalid, abimaterjalid ja kütus) ja palgakulusid, mis oma iseloomult on esmased, ühelaadsed, ei jagune üksikosadeks ja nimetatakse seepärast elementkuludeks. Sellisteks on veel ostetud elektrienergia, amortisatsioonieraldised, sotsiaalkindlustuse eraldised ja muud rahalised kulud. Kuid toodangu omahind sisaldab kõrvuti elementkuludega ka mitmest erinevast elementkulust koosnevaid kulusid (kus üheaegselt esinevad näiteks palga-, materjali-, amortisatsiooni- jt. kulud), mistõttu neid nimetatakse komplekskuludeks.

Toodangu omahinnas kajastuvad nii element- kui ka komplekskulud vastavates omahinna kulukirjetes. Esimeste all tun- takse: 1) tooraine ja materjalide, 2) ostetud pooltoodete, 3) kütuse ja iga liiki tehnoloogilise otstarbega energia ning 4) tootmistööliste töötasu kulukirjeid.

Komplekskirjetena esinevad: 1) tsehhikulud, 2) tehase üldkulud, 3) uute toodete tootmise ettevalmistuskulud ja 4) praagikahjud.

Tsehhi ja tehakse üldkulusid nimetatakse ka tootmise teenindamise ja halduskuludeks.

Tsehhikulude arvestus. Kontoplaani¹ järgi jaotatakse konto nr. 25 "Tsehhikulud" allkontodeks:

25-1 "Seadmete korrashoiu ja eksploatatsioonikulud".

25-2 "Muud tsehhikulud".

---

¹ NSV Liidu Rahandusministeerium, viidatud kontoplaan, lk. 68-72.

Seadmete korrashoiu ja eksploatatsioonikulude analüütilist arvestust peetakse tööstusharude juhendites ettenähtud nomenklatuuri kohaselt, mis omakorda peab olema kooskõlas kontoplaani tüüpomenklatuuriga. Siin arvestatakse tootmis- seadmete ja tsehhitranspordi korrashoiu ja jooksevremondi kulusid, seadmete ja transpordivahendite amortisatsiooni, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate instrumentide ja rakiste kulumist ning nende remondi kulusid.

Muude tsehhikulude arvestust peetakse samuti tüüpomenklatuuri kohaselt. Siin arvestatakse tsehhipersonali ülalpidamise kulusid (põhi- ja täiendavat töötasu ning eraldisi sotsiaalkindlustuseks), põhivahendite amortisatsiooni, tsehhi hoonete, ehitiste ja inventari korrashoiu ja jooksevremondi kulusid, tsehhis tehtavate katsete, uurimuste ja ratsionaliseerimistegevuse kulusid ning töökaitsekulusid.

Tehase üldkuludes arvestatakse tehase administratsiooni töötasu, töötajate komandeerimis- ja überpaigutustasusid; kantselei-, trüki-, posti-, telegraafi- ja telefonikulud; üldtehaselise tähtsusega hoonete, ehitiste ja inventari amortisatsiooni, korrashoiu ja jooksevremondi kulusid; tööjõu organiseeritud värbamise kulusid; makse, lõive jne.

Kontoplaani¹ kohaselt peetakse kontot nr. 26 "Tehase üldkulud" järgmiste kulurühmade viisi:

- A. Administratiivkulud (halduskulud).
- B. Üldised majanduskulud.
- C. Maksud ja eraldised.
- D. Mittetootlikud kulud.

Analüütilist arvestust peetakse tööstusharude juhendite kohaselt samuti kooskõlas kontoplaani tüüpomenklatuuriga.

Tsehhi ja tehase üldkulude normatiivide ja hälvete arvestus. Seoses sellega, et tsehhi ja tehase üldkulude vähendamine on toodangu omahinna alandamise olulisi tegureid, tuleb nende limiteerimisele ja kontrollimisele osutada erilist tä-

---

¹ NSV Liidu Rahandusministeerium, viidatud kontoplaan, lk. 72-75.

helepanu.

Tsehhikulud planeeritakse vastavaks perioodiks igale tsehhile (koostatakse nn. tsehhikulude eelarve). Eelarve täpsuse, tegelike kulude kontrollimise ja hälvete väljaselgitamise huvides võetakse arvesse tootmisprogrammi, seadmete plaanilist koormatust, instrumentide, tsehhi koosseisuliste töötajate, abitööliste, kütte- ja määrdematerjalide vajadust, selgitatakse kehtivate normatiivide alusel välja amortisatsioonieraldiste summa jne.

Tsehhikulude eelarved koostatakse eraldi nii seadmete korrashoiu ja eksploateerimise kulude kui ka muude tsehhikulude ning seejuures nomenklatuuri iga kulukirje (-artikli) kohta.

Tsehhikulude arvestuse eelduseks on nende täpne dokumenteerimine. Siinkohal võiks meenutada, et raamatupidamises on igale arvestusobjektile, seega ka tsehhikulude igale kulukirjele omastatud kindel siffer, mis märgitakse vastavale kuludokumendile (töökäsundile, materjalide nõudelehele jne.) ja mille abil teostatakse järelkontrolli.

Tehase üldkulude planeerimine ja arvestus on analoogiline tsehhikulude arvestuse ja planeerimisega.

Kuu lõpul selgitatakse tsehhikulude (eraldi seadmete korrashoiu ja eksploatatsioonikulude ning muude tsehhikulude) ja tehase üldkulude tegelikud summad, võrreldakse neid plaanilistega (eelarvega) ning arvutatakse välja hälbed ab-soluutsummas.

Nimetatud kulude normatiive ei planeerita ainult rahalises väljenduses, vaid ka protsentides. Normatiivsete kulude ja hälvete väljaselgitamiseks kasutatakse mitmeid meetodeid, millest allpool mõned näited:

1. Nii määratakse kulunormatiivid rublades ja kopikates toodangu tööpunktunni kohta. Antud juhul planeeriti tootele "A", mille koguseks on 30 000 tükki, 15 000 tööpunktundi ja iga tööpunktunni kohta seadmete korrashoiu- ja eksploateerimiskulusid 3 rubla 20 kopikat. Tegelikult kulutati selle toodangu valmistamiseks 14 000 tööpunktundi, kusjuures ühe-

le tööpunktunnile osanev seadmete korrashoiu kulu oli 3 rubla 40 kopikat. Nende andmete alusel selgitati hälve normatiivist, mis antud juhul oli 400 rublaline sääst (14 000 x 3.40 - 15 000 x 3.20).

2. Tsehhi või tehakse üldkulude normatiivi määramisel protsentides arvutatakse vastav plaaniline tase välja tootmistööliste põhipalgast. Kui oletada, et tsehhikulude tase oli 110 %, tootmistööliste tegelik põhipalk 70 000 rubla, tsehhikulude tegelik summa aga 80 000 rubla, siis on antud juhul tegemist 3 000 - rublase ülekuluga (80 000 - $\frac{70\ 000 \times 110}{100}$).

Uute toodete tootmise ettevalmistuskulud. Nende kulu- dena arvestatakse uute toodete konstrueerimisel ja tehnoloogilise protsessi väljatöötamisel kulutatud palka ja materjale; tööriistade soetamise, materjalide, pooltoodete ja toodete katsetamise ning tootmise omandamise kulusid. Ka kuuluvad siia tehnilise dokumentatsiooni koostamise, kulunormatiivide väljatöötamise, seadmete ümberpaigutamise jne. kulud.

Uue toodangu tootmise omandamise kulusid arvestatakse kontos nr. 31 "Tulevaste perioodide kulud". Eelarves ettenähtud kulusid võrreldakse plaanilistega ja selgitatakse välja hälbed.

Nende kulude arvestus eraldi kontos võimaldab jälgida nende tegemise otstarbekust ja tootmise alustamisel nende toodangu omahinna kirjendamist. Harilikult tehakse seda igakuuliselt ühe-kahe aasta vältel (erandjuhtudel kuni nelja aasta jooksul).

Praagikahjud. Praagi tootmine kujutab endast tööjõu, materiaalsete ja rahaliste vahendite ebatootlikku kulutamist.

Tootmispraaki liigitatakse:

- 1) ilmsikstulemise koha järgi - a) tehasesisene,
b) tehaseväline;
- 2) praagi iseloomu järgi - a) lõplik,
b) parandatav;
- 3) tekkimise põhjuste järgi (näiteks ebakvaliteetsete materjalide tõttu).

Praagi arvestust peetakse kontos nr. 24 "Tootmispraak", mille abil koostatakse alljärgnev kokkuvõte:

Tellimuse (toote) nr.	Lõplikult väljaprakeeritud toodete omahind	Praagi parandamise kulud	Kokku (2+3)	Praagi maksumus selle ärakasutamise hinnas	Praagis süüdi oleva telt isikutelt kinni peetud summad	Hankijailt sissenõudmisele kuuluvad summad	Praagikahjud (4-5-6-7)
1	2	3	4	5	6	7	8
S-581	5100.-	1000.-	6100.-	500.-	600.-	1000.-	4000.-

Lõplikult väljaprakeeritud toodete omahind (2.veerus) arvutatakse välja normatiivsete kalkulatsioonide abil. Liites sellele parandatava praagi töötlemiskulud, saadakse praagi üldmaksumus (veerus 4). Praagikahjude (8. veeru) väljaarvutamiseks lahutatakse üldmaksumusest 5. - 7. veeru summad.

Praagikahjud kirjendatakse kontosse nr. 20 "Põhitootmine" ja kajastatakse vastava toote omahinnas hälbena normatiivist (vt. lk. 37-38 ja lisa 9).

Komplekskulude jaotamisest. Sõltuvalt kulude kajastamise viisist toodangu omahinnas jaotatakse neid otsesteks ja kaudseteks. Otsesteks nimetatakse kulusid, mis võimaldavad kirjendada toodangu omahinda vahetult (toorained ja põhimaterjalid, tootmistööliste töötasu jne.). Kaudseteks nimetatakse aga kulusid, mis kogutakse enne vastavaisse arvestusregistrisse, selgitatakse nende üldsumma ja alles seejärel jaotatakse toodetele kindlaksmääratud meetodite kohaselt. Eespool esitatud tsehhi ja tehase üldkulud, uute toodete tootmise ettevalmistuskulud ja praagikahjud on kaudsed kulud.

Kaudsete kulude jaotamine on toodangu omahinna arvestuse olulisemaid küsimusi. A. Margulise arvates saab kulude jaotamist lõpp-produkti suhtes liigendada kahte staadiumi.¹

¹ A. M a r g u l i s , viidatud teos, lk. 121-125.

Kulude jaotamise esimeses staadiumis arvutatakse välja tsehhi ja tehase üldkulude, uute toodete tootmise ettevalmistuskulude ja praagikahjude üldsummad. Siin peetakse silmas seda, et teatud osa tsehhi ja tehase üldkuludest jaotatakse kapitaalremontidele, kapitaalehitustele, uute toodete tootmise omandamisele jne.

Kulude jaotamise teises staadiumis liigendatakse "Põhitootmise" kontosse kirjendatud komplekskulud ühelt poolt valmis- ja lõpetamata toodangu ja teiselt poolt erinevate tooteliikide (sortide) vahel.

Mis puutub kulude jaotamisesse valmis- ja lõpetamata toodangu vahel, siis on see tööstusharude viisi erinev.

Rasketööstuses, s. h. ka masinaehituses jaotatakse tsehhi ja tehase üldkulusid nii valmis- kui ka lõpetamata toodangu vahel. Lõpetamata toodangusse kirjendatakse neid ainult plaanilises summas.

Kuid tootmisharudes, kus tootmistsükkel on lühike ja tsehhi ning tehase üldkulude osatähtsus toodangu omahinnas väike, kirjendatakse nad täielikult kaubatoodangu omahinda.

Praagikahjud kirjendatakse üldreegli kohaselt täielikult kaubatoodangu omahinda, välja arvatud need individuaaltootmise juhud, kus kahjud puudutavad konkreetset lõpetamata tellimust.

Uute toodete tootmise ettevalmistuskulud kirjendatakse ainult kaubatoodangu omahinda.

Hoopis erinevat meetodikat kasutatakse kaudsete kulude jaotamiseks tooteliikide vahel. Tavaliselt jaotatakse tsehhi ja tehase üldkulusid proportsionaalselt:

- 1) tootmistööliste põhitöötasuga;
- 2) töötlemiskuludega (millest on maha arvatud põhimaterjalide ja pooltoodete maksumus ning progressiivse tükipalga lisatasud);
- 3) üksikute agregaatide masintundidega;
- 4) tsehhi omahinnaga;
- 5) töötatud inimtundidega;
- 6) saadud toodangu kogusega;
- 7) töödeldud tooraine kaaluga jne.

Praagikahjud ja uute toodete tootmise ettevalmistuskulud jaotatakse ainult neile tooteile, kus tekkis praak või millele tehti tootmise ettevalmistuskulusid.

TOODANGU OMAHINNA KALKULEERIMINE.

Eespool vaadeldi tootmiskulude, s. o. materjalikulude, palgakulude, uute toodete tootmise ettevalmistamise kulude, tsehhi ja tehakse üldkulude jne. esmasarvestust, mis reegli kohaselt toimub tootmistsehhides, materjalide ladudes jne. Selles käsitleti iga kululiigi dokumentatsiooni eraldi, üksikult.

Raamatupidamise ülesandeks on koguda kõik esmasarvestuse dokumendid, teha vajalikud kokkuvõtted ja kirjendada need üldistamise otstarbel vastavatesse sünteetilistesse ja analüütilistesse registritesse.

Tootmiskulude koondamise ja üldistamise enam levinud võttena kasutatakse kuludokumentide rühmitus-, kogumis- ja jaotusandmikke. Nii koostatakse iga kuu materjalikulude, tööliste ja teenistujate palgakulude, tsehhi ja tehase üldkulude, praagikahjude jne. andmikke. NSV Liidu tööstusettevõtte on üldiselt levinud raamatupidamise žurnaalordersüsteem, kus põhilisteks arvestusregistriteks on žurnaalorderid ja ülalnimetatud andmikud. Žurnaalordersüsteemi andmikkudel on sageli kahesugune otstarve. Nad on samaaegselt arvutusregistriteks kui ka andmikkudeks, kus esmasdokumendid rühmitatakse ja seejärel nende kokkuvõtted kirjendatakse žurnaalorderisse. Tootmiskulude ja toodangu omahinna žurnaalorder nr. 10 (vt. lisa 6, kus kirjendite aluseks on andmikkude nr. 12 ja 15 kokkuvõtted) ja 10/1 on selle tüüpiliseks näiteks.

Žurnaalorderid nr. 10 ja 10/1. Selleks et iseloomusta-

da tootmiskulude ja toodangu omahinna arvestust, vaadeldakse alljärgnevalt žurnaalorderi nr. 10 tabelit 1 - tootmiskulud (vt. lisa 6), sama žurnaalorderi tabelit 3 - kaubatoodangu omahind (vt. lisa 7) ja žurnaalorderi nr. 10/1 põhitabelit (vt. lisa 8). Nimetatud tabelid on käsitluse selguse huvides lihtsustatud.

Žurnaalorderi nr. 10 tabelis 1 kajastatakse tootmise otstarbeks tehtud kulusid augustikuus. Tabelist nähtuvad järgmiste kontode deebetite kokkuvõtted:

a)	konto nr. 25	"Tsehhikulud"	rbl.	447 360.-
b)	konto nr. 23	"Abitootmine"	"	48 600.-
c)	" "	20 "Põhitootmine"	"	4 002 213.-
d)	" "	24 "Tootmispraak"	"	8 519.-
e)	" "	26 "Tehase üldkulud"	"	359 992.-
g)	" "	31 "Tulevaste perioodide kulud"	"	29 200.-
h)	" "	88 "Eelseisvate maksete reserv"	"	42 400.-

Peale kokkuvõtete tegemist jaotatakse kaudsed kulud.

Kulude jaotamist alustatakse abitootmisega. Antud juhul toodeti seal tehase vajaduseks elektrienergiat. Elektrienergia tootmiseks tehtud kulude üldsumma oli 48 600.- rbl., mis jaotati proportsionaalselt tarbitud koguste (kilovatt-tundide) järgi. Vastava jaotusandmiku alusel kirjendati kontosse nr. 25 "Tsehhikulud" 40 000.- rbl. ja kontosse nr. 26 "Tehase üldkulud" 8 600.- rbl.

Seejärel kirjendati tsehhikulud 447 360.- rbl. ja tehase üldkulud 359 992.- rbl. kontosse 20 "Põhitootmine" ja jaotati seal toodangule proportsionaalselt tootmistööliste põhitöötasuga.

Tootmiskulude tabelist ilmneb, et konto nr. 20 "Põhitootmine" deebetisse kirjendatud kulude üldsumma on 4 002 213.- rbl. Samuti saab kirjeldatava tabeli abil välja selgitada, et sellest kontost on kirjendatud tsehhikuludesse katsetuste kulusid 3 225.- rbl. ja välja prakeeritud toodangut maksumusega 8 519.- rbl. Samuti kajastab tabel, et peale praagis süüdi olevatelt isikutelt vastavate kinnipidamisar-

vestuste tegemist jäi lõplikuks praagikahjude summaks 8 000.- rbl.

Toodangu omahinna väljaarvutamiseks üldsummas kasutatakse žurnaalorderi nr. 10 tabelit 3 - kaubatoodangu omahind. Selle tabeli 1. reale kirjendatud summad saadakse eelmise tabeli 3. rea, s. o. konto nr. 20 "Põhitootmine" deebetiga ja sama tabeli 14. veeru kui ka žurnaalorderi nr. 10/1 14. veeru, s. o. konto "Põhitootmine" krediti abil. Tabeli nr. 3 1. rea kokkuvõtte 3 983 469.- rbl. väljaarvestamine on esitatud 41. leheküljel.

Kui kaubatoodangu omahinna tabeli 1. rea summadele liita selle 8. rida (lõpetamata toodangu jäägid kuu algul) ja lahutada 9. rida (lõpetamata toodangu jäägid kuu lõpul), saadakse väljalastud kaubatoodangu tegelik omahind 3 975 664.- rbl. (vt. 10.rida).

Žurnaalorderisüsteemi kohaselt kirjendatakse tootmiskontode (näiteks kontode nr. 20, 23, 25 jne.) krediti need summad, mis korrespondeeruvad samade tootmiskontode deebetiga samuti žurnaalorderisse nr. 10 (vt. lisa 6). Kuid summad, mis korrespondeeruvad muude kontode deebetiga, kirjendatakse žurnaalorderisse nr. 10/1 (vt. lisa 8). Antud näites on sellisteks summadeks jäätmete maksumus 7 000.- rbl., töölistelt kinnipeetud praagikahjud 519.- rbl. ja valmistoodangu maksumus tehaseomahinnas 3 975 664.- rbl.

Žurnaalorderi nr. 10/1 eelviimasele reale kirjendatakse žurnaalorderi nr. 10 kokkuvõtte, mis liidetakse žurnaalorderi 10/1 käibega ja seejärel kirjendatakse pearaamatusse.

Mis puutub toodangu omahinnasse, siis vastavad üldsummad esitab žurnaalorderi nr. 10 3.tabeli 10.rida (vt. lisa 7). Kuid toodete üksikute liikide omahind kalkuleeritakse mitte antud tabelis, vaid sellest eraldi.

Alljärgnevalt käsitletakse toodangu omahinna kalkuleerimist normatiivsel meetodil.

Tehaseomahinna kalkuleerimine. Tootmiskulude ja toodangu omahinna koondarvestuse metodikast sõltuvad erinevate toodete omahinna kalkulatsioonide kvaliteet ja õigsus. Sageli

Kulukirjete nimetused	Konto nr. 20 "Põhitootmine" deebet	Konto nr. 20 "Põhitootmine" kreedid		Z-orderi nr. 10 3. tabeli 1. rea- le kirjendatud summad
		Väljaprakee- ritud toodang	Katsetuste kulud	
Jäätmed	Jäätmed	Jäätmed	Jäätmed	Jäätmed
Tooraine ja mater- jalid	2 558 400.-	6 100.-	2 100.-	2 550 200.-
Jäätmed	-	-	-	7 000.-
Tootmistööliste põhi- palk	516 360.-	1 120.-	380.-	514 860.-
Täiendav palk	51 436.-	112.-	38.-	51 286.-
Eraldised sotsiaal- kindlustuseks	28 605.-	67.-	23.-	28 515.-
Tsehhikulud	447 360.-	1 120.-	380.-	445 860.-
Tehase üldkulud	359 992.-	-	304.-	359 688.-
Fraagikahjud	8 000.-	-	-	8 000.-
Tulevaste perioodide kulud	32 060.-	-	-	32 060.-
K o k k u	4 002 213.-	8 519.-	3 225.-	3 983 469.-

on ettevõtetes üksikute arvestussektorite töö (nagu näiteks materjalikulude, tootluse ja palga arvestus) korraldatud hästi, kuid seetõttu, et erinevate kulude koondarvestus pole detailselt läbi mõeldud, osutuvad toodete tegeliku omahinna kalkulatsioonid pähatihti ebatäpseteks.

Tootmiskulude ja toodangu omahinna koondarvestuse registritest, s. o. žurnaalorderitest nr. 10 ja 10/1 kõneldi eespool. Kuigi nimetatud registreid peetakse NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt väljatöötatud eeskirjade kohaselt, sõltub nende rakendamine siiski tootmise iseärasustest (s.o. väljalastavate toodete arvust, tsehhide arvust ja suuruselt, tootmisprotsessi organiseerimisest jne.) kui ka sellest, kas tootmiskulude arvestust peetakse tsentraliseeritult või desentraliseeritult. NSV Liidu Rahandusministeeriumi Raamatupidamise ja Aruandluse Valitsuse kirjas nr. 218 - 12. VII 1957. a. nõutakse, et raamatupidamist korraldataks tsentraliseeritult, mis kergendab ja paremustab pearaamatupidaja tööd, soodustab arvestuse mehhaniseerimist ja võimaldab vähendada arvestusala töötajate arvu.

Tootmiskulude ja toodangu omahinna koondarvestus sõltub ka sellest, kas ettevõttes kasutatakse tootmisarvestuse pooltoodete või pooltoodete mittearvestamise meetodit.

Esimese meetodi korral arvestatakse tootmiskulusid ja omahinda tsehhide viisi. See nõuab tsehhis toodetud või töödeldud pooltoodete (detailide) omahinna ja nende tsehhidevahelise liikumise arvestust.

Teise, s. o. pooltoodete mittearvestamise meetodi rakendamisel ei arvestata tsehhidevahelist pooltoodete liikumist raamatupidamises; ainult operatiivses arvestuses fikseeritakse pooltoodete liikumine koguseliselt. Järelikult ei koostata ka pooltoodete omahinna kalkulatsioone. Sel juhul on toodangu omahinna väljaselgitamiseks kaks võimalust, s. o. : 1) ainult tehase kohta tervikuna ja 2) enne tsehhide ning seejärel kogu tehase omahind.

Tootmisarvestuse pooltoodete meetod on hoopis keerukam ja vähem mahukam. Seepärast soovitatakse varem nimetatud NSV Liidu Rahandusministeeriumi kirjas loobuda tsehhidevahelisest

pooltoodete liikumise arvestusest ja tootmiskulude ning toodangu omahinna arvestust korraldada:

a) suurtes tehastes - tsehhide viisi ja nende andmete alusel arvutada tehaseomahind;

b) keskmistes ja väike-ettevõtetes - kalkuleerida ainult tehaseomahind.

Kui aga toodangu omahinda kalkuleeritakse normatiivsel meetodil, siis sõltub vastav koondarvestus veel hälvete jaotamisest (s. o. kas jaotatakse neid kauba- või kogutoodangule), hälvete indeksite väljaarvutamise korrast (s. o. kas tehase kohta tervikuna või siis erinevate toodete rühmade ja üksiktoodete viisi) kaudsete kulude jaotamise ja lõpetamata toodangu (vt. lk.44) väljaarvutamise meetoditest.

Masinaehituses, kummitööstuses ja teistes tööstusharudes, kus rakendatakse normatiivset meetodit, kasutatakse konto nr. 20 "Põhitootmine" kulude ja toodangu omahinna arvutlusteks alljärgnevat spetsiaalset käibeandmikku (vt. liisa 9).¹

Näitena esitatud käibeandmiku summad on kooskõlas žurnaallorderite nr. 10 ja 10/1 andmetega. Käibeandmiku arvutluste tegemisel on teada, et tehase nomenklatuuris on kaks "N" tüüpi tööpinki "N-15" ja "N-16", kusjuures esimest toodeti antud kuus 100 tk. ja teist 200 tk. Kalkuleeritakse vahetult tehaseomahind.

Käibeandmik koosneb järgmistest veergudest:

veerg A	-	"Kulukirjed"
" 1	-	"Mõõtühik"
veerud 2-5	-	"Lõpetamata toodang kuu alguseks"
" 6-9	-	"Kulud aruandekuul"
" 10-11	-	"Kokku kulud normatiivide järgi"
" 12-15	-	"Maha kantud"
" 16-17	-	"Lõpetamata toodang kuu lõpuks normatiivide järgi"
" 18-21	-	"Kirjendatakse kaubatoodangu omahinda"
" 22-23	-	"Hälvete indeks"

¹ A. M a r g u l i s , viidatud teos, lk. 196-197.

Järgnevas vaadeldakse veergudesse kirjendatud summade väljaarvutamist.

1. "Lõpetamata toodang kuu alguseks" arvutatakse tseh-hides koostatud inventuurandmikkude abil, kus vastavate detailide ja sõlmede kogused korrutatakse normatiivsete kaartide hinnetega. Analoogiliselt toimitakse kuu lõpul (vt. veerud 2-5 ja 16-17). Kui aga kuu jooksul muutusid normatiivid, mõjutab see järelikult ka kuu alguse lõpetamata toodangu summat. Nende muutuste kirjendamise küsimuses esineb mitmeid seisukohti. Nii soovivad varem nimetatud autoritest N. Ivanov, M. H. Žebrak, A. Margulis jt. eraldada kuu alguse lõpetamata toodangu maksumusest normatiivide muutused ja saadud summa jaotada kuu jooksul väljalastud toodangu ning kuu lõpu lõpetamata toodangu vahel proportsionaalselt vastavate maksumustega normatiivses omahinnas. Omahinna kalkulatsioonides kajastatakse need muutused erikirjena. Kuu alguse lõpetamata toodangu ümberarvestamist kuu jooksul kasutatavatesse normatiividesse tehakse inventuuriandmete otsesel ümberarvutamisel või vastavate koefitsientide abil.

Kuu alguse lõpetamata toodangu normatiivide muutuste küsimuses arvab J. Paklad, et vastavate summade väljaarvutamine on küll vajalik, kuid kirjendada tuleb neid antud kuu omahinda. Seega väheneb ja lihtsustub normatiivide muutuse jaotamise ärajäämisel vastav arvutlustöö.

Paljudes masstootmise ettevõtetes, kus lõpetamata toodang on suhteliselt stabiilne, ei korrigeerita kuu alguse lõpetamata toodangu maksumust üldse, mis veelgi lihtsustab arvestustööd.

Näitena esitatud käibeandmikus on lõpetamata toodangu maksumus normatiivses omahinnas kuu algul 15 037.- rbl. ja kuu lõpul 22 842.- rbl., mis on kooskõlas žurnaalorderiga nr. 10 (vt. lisa 6). Normatiivide muutumist antud kuul ei esinenud. Seoses sellega, et hälbed normatiividest kirjendatakse ainult kaubatoodangu omahinda, pole käibeandmiku lõpetamata toodangu ossa paigutatud ka vastavaid veergusid.

2. "Kulud aruandekuul" (vt. käibeandmiku veerud 6-9) koosnevad kuludest normatiivide järgi ja hälvetest normatiiv-

vide suhtes. Andmeid üksikute kulukirjete viisi saadakse järgmiselt:

Tooraine ja materjalid - kasutatakse materjalide ja pooltoodete liikumise aruannet (andmikku) (vt. lisa 5), kus veergude 11-14 andmed peavad olema kooskõlas käibeandmiku veergude 6-9 andmetega.

Antud näite järgi on materjalikulude kokkuvõte:

normatiivide järgi rbl. 2 593 400.-

hälbed normatiividest " - 35 000.-

kulud kokku rbl. 2 558 400.-

Võttes arvesse lattu antud jätmeid 7 000.- rbl., on lõplik kulu 2 551 400.- rbl.

Tootmistööliste põhipalk - normatiivjärgne summa saadakse tootmise dokumentide alusel ja hälbed lisatasulehtede järgi koostatud kokkuvõttest (andmikust).

Täiendav palk - saadakse andmikust, mille summad arvutatakse põhitöötasu suhtes kehtestatud protsentmäära alusel.

Eraldised sotsiaalkindlustuseks - arvutatakse analoogiliselt täiendava palgaga.

Uue toodete tootmise ettevalmistuskulud - kirjendatakse kuludeks vastavalt eelarvele.

Tsehhikulud - saadakse andmikust, mille normatiivjärgsed summad arvutatakse põhipalgast kindla protsendimäära alusel. Võrreldes seda summat tegelike kuludega, selgitatakse välja hälbed ja kirjendatakse vastavasse veergu.

Tehase üldkulud - arvutatakse analoogiliselt tsehhikuludega.

Praagikahjud - kasutatakse vastavat andmikku. Praagikahjud kirjendatakse terves summas hälveteks.

Aruandekuu kõigi kulukirjete kokkuvõte on:

normatiivide järgi rbl. 4 015 749.-

hälbed " 20 536.-

k o k k u rbl. 4 036 285.-

3. "Kokku kulud koos jääkidega normatiivide järgi" (vt. käibeandmiku veerud 10-11) on antud andmete kohaselt:

lõpetamata toodang kuu alguseks rbl.	15 037.-
kulud aruandekuul	" 4 015 749.-
	<hr/>
	rbl. 4 030 786.-
	=====

4. "Mahakantud" (vt. veerud 12-15) kuludena arvestatakse praagi maksumust, lõpetamata toodangu puudu- ja ülejääke (mõlemad normatiivses omahinnas), katsetestõõde kulusid jne. Käibeandmiku järgi on maha kantud:

praaktoodangut	rbl. 8 519.-
katsetestõõde kulusid	" 3 225.-

5. "Kirjendatakse kaubatoodangu omahinda" (vt. veerud 18-21) koosneb väljalastud toodangu makeumusest normatiivses omahinnas ja antud kuu hälvete summast. Normatiivse omahinna arvutus on esitatud 60-ndal leheküljel. Selleks kasutatakse väljalastud toodete koguseid ja normatiivseid kalkulatsioonide. Kuid normatiivset omahinda saab välja selgitada ka käibeandmiku abil (vt. lisa 9):

kokku kulud koos jääkidega normatiivide järgi (veerg 11)	rbl. 4 030 786.-
--	------------------

sellest lahutatakse:

lõplik praak normatiivide järgi (veerg 13)	" 8 519.-
katsetestõõde kulud (veerg 15)	" 3 225.-
lõpetamata toodang kuu lõpul (veerg 17)	" 22 842.-

kaubatoodangu normatiivne omahind (veerg 19)	<hr/>
	rbl. 3 996 200.-
	=====

Kui kaubatoodangu normatiivset omahinda korrigeerida hälvetega, saadakse tegelik omahind 3 975 664.- rbl. (3 996 200 - 20 536), mis peab olema kooskõlas žurnaalardeeri nr. 10 tabeliga nr. 3 (vt. lisa 7).

6. "Hälvete indeksid" (vt. veerud 22-23), s. o. kaubatoodangu omahinda kirjendatud hälvete tasemed normatiivse-

test kuludest arvutatakse välja kulukirjete viisi. Tooraine ja materjalide hälvete indeksid selgitatakse välja mitte ainult maksumuse, vaid ka koguse järgi. Antud näites on mõlemad materjalide indeksid võrdsed, sest esihesid ainult koguselised hälbed.

Esitatud näide ei sisalda materjalide tegeliku ja plaanilise omahinna hälbeid (materjalide arvestamisel plaanilises omahinnas) ega transpordi-soetamiskulusid (materjalide arvestamisel hulgihinnas), mis arvestatakse eraldi nii žurnaalardeeris nr. 40 (vt. lisa 6, rida 9) kui ka tootmiskonto käibeandmikus ja hiljem koostatud aruandekalkulatsioonis (viimastes eraldi kulukirjena).

Aruandekalkulatsioon. "Põhitootmise" konto käibeandmikku kasutatakse aruandekalkulatsiooni koostamiseks (vt. lisa 11).

Aruandekalkulatsioonis kajastatakse tooteühikule tehtud kulusid käibeandmiku kulukirjete viisi, kusjuures tooraine ja materjalide kulud esitatakse nii koguselises kui ka rahalises väljenduses.

Kalkulatsiooni koostamist alustatakse normatiivsetest kuludest, mis kirjendatakse vastavatesse veergudesse. Seejärel kirjendatakse sinna käibeandmikus väljaarvutatud hälvete indeksid, korrutatakse neid normatiivsete kuludega ja saadud kogused ning summad kirjendatakse hälvete veergudesse järgmise näite kohaselt:

a) materjali Nr. 01001 koguseline hälve on -1,7 kg ($\frac{50 \times (-3,33)}{100}$);

b) materjali Nr. 01001 summaline hälve on -66,60 ($\frac{2000 \times (-3,33)}{100}$).

Toote tegeliku omahinna kalkuleerimisel nii üksikute kulukirjete viisi kui ka üldsummas liidetakse normatiivsed kulud ja hälbed. Esitatud näite järgi on tooteühiku omahind 12 250.63 rbl.

KOKKUVÕTE.

Eeltoodu põhjal võib omahinna kalkuleerimise normatiivset meetodit iseloomustada järgmiselt:

1. Iga kuu alguseks, s.o. 1. kuupäevaks arvutatakse välja tooteühiku normatiivne omahind (koostatakse normatiivne kalkulatsioon), kus võetakse arvesse üldreegli kohaselt kõik normatiivide muutused.

Ettevõttest sõltuvalt võib normatiivide väheolulisi muutusi kajastada mitte iga kuu, vaid kvartali alguseks.

Lühikese tootmistsükliga ettevõtetes asendab normatiivset kalkulatsiooni plaaniline kalkulatsioon.

2. Kuu jooksul arvestatakse eraldi normatiivide muutusi ja hälbeid normatiividest.

Ettevõttest sõltuvalt võib normatiivide muutusi mitte arvestada. Sel juhul arvestatakse ainult hälbeid ja arvutustöö lihtsustub.

3. Kuu lõpul inventeeritakse lõpetamata toodang (s. o. ettevõtetes, kus see on ette nähtud) ja selle maksumus selgitatakse välja normatiivses omahinnas.

Kui järgmisel kuul esines normatiivide muutusi, siis hinnatakse lõpetamata toodang ümber ja vastavad muutused arvestatakse eraldi.

Ettevõttest sõltuvalt võib lõpetamata toodangu ümberhindluse ära jätta. Sel juhul lihtsustub arvutustöö märgatavalt.

4. Toodangu tegeliku omahinna kalkuleerimisel on aluseks kuu jooksul tehtud normatiivsed kulud, millele liidetakse või millest lahutatakse normatiivide muutused ja hälbed

(sageli ainult hälbed).

Lõpetamata toodangu esinemisel korrigeeritakse kulude üldsummad veel vastavalt.

Kokkuvõttes tuleneb normatiivse meetodi progressiivsus normatiivide muutuste ja hälvete väljaarvutamise ning nende igakülge kontrollimise nõudest. Ettevõtte operatiivsel juhtimisel ja kokkuhoiurežiimi rakendamisel on normatiivne meetod hoopis otstarbekam kui tellimusjärgne või valmistusastmeline meetod.

KASUTATUD KIRJANDUS.

Lenin, V. I., Teosed, 26. kd., Tallinn 1954.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 - 1965, Tallinn 1958.

NSV Liidu Teaduste Akadeemia Majanduse Instituut, Poliitiline ökonomia, õpik, Tallinn 1959.

NSV Liidu Rahandusministeerium, Raamatupidamise kontoplaan, Tallinn 1960.

NSV Liidu Rahandusministeerium, Põhimäärus materjalide arvestuse korra kohta ettevõtetes ja ehitustel, Tallinn 1957.

Голощалов В.А., Справочник по бухгалтерскому учету, переработанный, Москва, 1957.

Жебрак М. Х., Курс промышленного учета, Москва, 1960.

Иванов Н., Нормативный учет производства, Москва, 1956.

Иванов Н., Учет производства и калькулирование себестоимости промышленной продукции, Москва, 1959.

Маргулис А., Бухгалтерский учет в отраслях народного хозяйства СССР, Москва, 1959.

Министерство Финансов СССР по Управлению бухгалтерского учета и отчетности, письмо от 12 июля 1957г. № 218, Москва.

Министерство Финансов СССР, письмо от 3 октября 1960 г., № 346.

Поклад И., Вопросы методологии учета и калькулирования себестоимости промышленной продукции, Москва, 1960.

Detaili normatiivse omahinna kalkulatsioon.

Tehas	D e t a i l		K a s u t a m i n e													
	number	nimetus	toodete numbrid					751					891			
	15	....	sõlmed	tehnoloogil. kaartide numbrid	105	151	120			kokku detaile ühes tootes	57	59	71			kokku detaile ühes tootes
	kalkulatsi- ooniüksus			jooniste numbrid	650	520	420		jne.		27	33	45		jne.	
	100 tk.			detailide kogus	5	3	8			25	2	1	1			11

Normatiivne omahind kulukirjete kaupa.

1. kuupäe- vaks	Tsehh	Toorained ja materjalid						Materjalide kulu- normatiivid (bruto)			Jäätmed normatiiv- vide kohaselt			Puhas- kaal		Palk		Kokku otse- sed kulud	Märkmed normatiiv- vide muutuste kohta	
		kust- saa- dakse	arves- tus- rühm	nomen- klatuuri nr.	nime- tus	profiil ja mõõde	mõõt- ühik	kaal (ko- gus)	hind	maksu- mus	kaal (ko- gus)	hind	maksu- mus	kaal (ko- gus)	mak- sus- mus	inim- tun- nid	sum- ma		kuu- päev	dokumendi number
1.I 1960.a.	01	ladu 01	05	05002	mater- jal A	∅ 30 mm	kg	50	1.60	80.-	5	- .10	- .50	45	79.50	100,0	30.-	109.50	-	-

TRU Raamatukogu

Tehas _____

Lisa 2.
Esikülg.

Toote normatiivse omahinna kalkulatsioon.

Kuu- päev	Kulukirjed								Üldse
	toorai- ned ja mater- jalid	tagasta- tavad jäätmel	tooraine ja mater- jalide ku- lutused, millest lahutatud jäätmel	töömahukus ja palk		tsehhi- kulud	tehase üld- kulud	uute toode- te tootmise ettevalmis- tuskulud	
				tun- nid	Töö- tasu				
1. jaan. 1960.a.	300.-	30.-	270.-	5600	1120.-	1680.-	1120.-	200.-	4390.-

Põrdkülg

Mater- jalide arves- tusrüh- made numbrid	Mater- jalide nomen- kla- tuuri numb- rid	Mater- jalide nimetu- sed	Mark	Pro- fiil ja mõõt- med	Mõõt- ühik	Hind	Materjalide kulunormatiivid							
							1. jaanuariks				jne.			
							kogus		maksumus		kogus		maksumus	
							bru- to	selle hul- gas jäätmel	kok- ku	selle hul- gas jäätmel	bru- to	selle hul- gas jäätmel	kok- ku	selle hul- gas jäätmel
05	05002	Mater- jal "A"	c	∅ 30 mm	kg	1.60	100	10	160.-	16.-				
05	05130	" "D"	c	60 x 2000	kg	1.40	100	10	140.-	14.-				
Kokku	-	-	-	-	-	-	200	20	300.-	30.-				

UAT

Materjali tükeldamise kaart	Kunpäev	Vahetus	Lehe nr.	Laot nr.	Tsehhi nr.	Meistri nr.	Tööpingi nr.	Meistri perekonnanimi
	1.VIII 1960.	1	1	01	001	07	5	M ä g i
Tegelikult kuintatud				Materjali liikumine				

Materjal	Mark, sort	Profiil	Pak-sus	Gabariit või mõõde	Nomenklatuuri nr.	Hind	Brutokulutus		Vastuvõetud vahetuse alguses		Laost saadud juurde			Tagastatud lattu			Üleantud vahetuse lõpus	
							kogus kg	summa	kogus kg	summa	dok. nr.	kogus kg	summa	dok. nr.	kogus kg	summa	kogus kg	summa
Täisväärtuslik	20	Ø	25	-	02042	5.-	4000	20000.-	-	-	001	5000	25000.-	003	1000	5000.-	-	-
Kasutatavad jätmed			-	-	-	-	-	-										
Tehnoloogilised jätmed			-	-	-	-	-	-										

Materjali normatiivijärgne kulutus	Hind	Kogus	Summa	Normatiiv 100 detaili kohta		Kokku jätmeid normatiivide järgi	Detaile lõigatud ja üle antud						Töökäsurid nr.						
				kogus (bruto)	s.h. jätmeid		Detailide numbrid	Arvestus-hind	Kõlblikke		Praak			kogus kokku					
	20	Ø	25	-	02042	5.-	4500	22500.-	900	-	-	2078 2578	45.-	500	22500.-	-	-	500	13
Selle hulgas põhjused ja süüdlased																			

TKO kontrollõri allkiri ja pitsati jäljend	Kokku hälbeid				Siffer nr. 01		Siffer nr. ...		jne.
	üldine tulemus	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa		
	ülekulu sääst	-	500	2500.-	-	2500.-	-	-	
Meister	Tükeldamise tehnik			Vahetuse lõpus võttis vastu materjali		Kontrollis raamatupidaja			

Raport materjalide normatiivsete kulutuste ja hälvete kohta		Toode Tööpink nr. 15		Mehhaanikatsehh August 1960. a.			
Sif-fer	Kulutuste ja hälvete nimetused	Materjalide arvestusrühmade viisi (metall kilogrammides, puit kuupmeetrites, riie ruutmeetrites)				K o k k u	
		01		jne.		kogus	summa
		kogus tk.	summa	kogus tk.	summa		
	<u>A. Normatiivijärgsed kulutused</u>						
	1. Täisväärtuslik materjal (bruto) selle hulgas jäätmeid	5000 x	200000.- 500.-	100 x	580000.- 1500.-	- -	780000.- 2000.-
	2. Kasutatavad jäätmed	-	-	-	-	-	-
	K o k k u normatiivide järgi	5000	199500.-	100	578500.-	-	778000.-
	<u>B. Hälbed</u>						
	<u>I rühm</u>						
01	Tootmise tehnoloogia ja organisatsiooni paremustamine	-100	-4000.-	-1,2	-7664.-	-	11664.-
02	Antud kuu normatiivide muutused						
	<u>II rühm</u>						
03	Materjalide asendamine						
04	Omatoodetud pooltoodete asendamine ostetud pooltoodetega jne.						
	<u>III rühm</u>						
07	Tehnilistele tingimustele mittevastav materjal jne.						
	<u>IV rühm</u>						
11	Materjalide üleliigne juurdeandmine jne.						
	K o k k u hälbed						
	<u>C. Tegelikud kulutused</u>						
	Üldse kulutatud	4900	195500.-	98,8	570836.-	-	766336.-

Tsehhi tootmisotstarbeks kulutatud materjalide ja pooltoodete aruanne.

August 1960. a.

Materjalide ja pooltoodete nimetused	Mõõtühik	Jäak kuu alguseks		Sissetulek tsehhi		Kokku koos jäägiga		Jäak kuu lõpuks		Kokku kulutatud		S e l l e h u l g a s			
		kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	normatiivide jär- gi		hälbed normatiivi- dest	
												kogus	summa	kogus	summa
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Mehhaanikatseh-															
his															
1) Tõõpingile N-15															
Materjal Nr.01001	tk.	15	600.-	9490	379600.-	9505	380200.-	5	200.-	9500	380000.-	10000	400000.-	-500	-20000.-
Materjal Nr.02042	tk.	0,3	1500.-	191,9	959500.-	192,2	961000.-	1,3	6500.-	190,9	954500.-	200,9	1004500.-	- 10,0	-50000.-
2) Tõõpingile N-16															
Materjal Nr.03051	tk.	2,0	14000.-	148,1	1036700.-	150,1	1050700.-	4,0	28000.-	146,1	1022700.-	141,1	987700.-	+ 5,0	+35000.-
Montaažitsehhis															
1) Tõõpingile N-15															
Materjal Nr.01001	tk.	15	600.-	5040	201600.-	5055	202200.-	25	1000.-	5030	201200.-	5030	201200.-	-	-
Üldse tehases	x	x	16700.-	x	2577400.-	x	2594100.-	x	35700.-	x	2558400.-	x	2593400.-	x	-35000.-

Zurnaaloorder nr. 10
augustis 1960. a.

1. Tootmiskulud

Rea nr.	Alus	Krediteeritavad kontod Debiteeritavad kontod Number ja nimetus	05	06	08	12	13	21	70	69	88	23	29	31	86	20	24	82	Mitmesugused summad, mis kajastati teistes zurnaaloorderites	25	26	Kokku
			Tooraine ja materjalid	Kütus	Varuosad	Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed	Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumine	Omatoodetud pooltooted (tootmisarvestuse pooltoodete - meetodi kasutamisel)	Arveldused t88lisite ja teenistujatega	Arveldused sotsiaal-kindlustusorganitega	Eelseisvate maksete reserv	Abitootmine	Mittet88stuslikud majandid	Tulevaste perioodide kulud	Amortisatsioonifond	Põhitootmine	Tootmise praak	Puudu- ja kaodväärtuste riknemisest	Tsehhikulud	Tehase üldkulud		
A			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1.	Andmik nr. 12	25. Tsehhikulud	30 000.-	10 000.-	20 000.-	30 000.-	110 000.-	-	100 000.-	6 000.-	10 000.-	40 000.-	-	-	80 000.-	3 225.-	-	-	8 135.-	-	-	447 360.-
2.	"	23. Abitootmine	-	30 000.-	-	-	2 000.-	-	10 000.-	600.-	1 000.-	-	-	-	5 000.-	-	-	-	-	-	-	48 600.-
3.	"	20. Põhitootmine	2 558 400.-	-	-	-	-	-	516 360.-	28 605.-	51 436.-	-	-	32 060.-	-	-	8 000.-	-	-	447 360.-	359 992.-	4 002 213.-
4.	"	24. Tootmispraad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8 519.-	-	-	-	-	-	8 519.-
5.		K o k k u	2 588 400.-	40 000.-	20 000.-	30 000.-	112 000.-	-	626 360.-	35 205.-	62 436.-	40 000.-	-	32 060.-	85 000.-	11 744.-	8 000.-	-	8 135.-	447 360.-	359 992.-	4 506 692.-
6.	Andmik nr. 15	26. Tehase üldkulud	20 000.-	6 000.-	-	20 000.-	50 000.-	-	160 000.-	9 600.-	5 800.-	8 600.-	-	-	70 000.-	-	-	-	9 992.-	-	-	359 992.-
7.	"	31. Tulevaste perioodide kulud	6 000.-	-	-	-	-	-	20 000.-	1 200.-	2 000.-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29 200.-
8.	"	88. Eelseisvate maksete reserv	-	-	-	-	-	-	40 000.-	2 400.-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42 400.-
9.	"	20. Materjalide transporti- sootamiskulu või kulutatud materiaalse väärtuste hälbed plaanilisest omahinnast, mis on kirjendatud kontode nr.20,23,25,26,31, ja 88 deebetisse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Üldse zurnaali järgi	Kuluelementide järgi Komplekskulud	2 614 400.-	46 000.-	20 000.-	50 000.-	162 000.-	-	846 360.-	48 405.-	x	x	-	x	155 000.-	x	x	x	18 127.-	x	x	3 960 292.-
				x	x	x	x	x	x	x	70 236.-	48 600.-	x	32 060.-	x	11 744.-	8 000.-	-	x	447 360.-	359 992.-	977 992.-

Ž u r n a a l o r d e r n r. 10

3. Kaubatoodangu omahind.

Rea nr.	Kalkulatsioonikirjed Näitajate numbrid ja nimetused	Toorained ja materjalid	Jäätmed	Tootmistööliste põhipalk	Täiendav palk	Muud tootmis- kulud	Tsehhi- kulud	Praagi- kahjud	Tehase üldkulud	Kokku
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	1. Kulutused konto nr. 20 deebet järgi	2550200.-	7000.-	514860.-	51286.-	60575.-	445860.-	8000.-	359688.-	3983469.-
	2. Kulukirjete korrektiivid: ¹									
2.	a) lõpetamata toodangu üle- või puudujäägid	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	b) valmistoodete üle- või puudujäägid ja riknemised	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	c) toodete moderniseerimisel mahakantud detailid ja sõlmed	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	d) tootmiskulud, mis on seoses seadmete kordaseadmisel tekkinud pooltoodete mitteparandatava praagi ja riknemisega	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6*	3. Summad, millega hüvitati lõpetamata toodangu puudujäägid ja kahjud ning toodete, detailide ja sõlmede moderniseerimisel mahakantud kulutused (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	4. Kasutatavate jäätmete maksumus (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	5. Lõpetamata toodangu jäägid:	24200								
8.	a) kuu alguseks (+)	9500.-	-	1830.-	183.-	230.-	1830.-	-	1464.-	15037.-
9.	b) kuu lõpuks (-)	14700.-	-	2690.-	269.-	341.-	2690.-	-	2152.-	22842.-
10.	6. Väljalastud toodangu tegelik omahind	2545000.-	7000.-	514000.-	51200.-	60464.-	445000.-	8000.-	359000.-	3975664.-
11.	7. Selle hulgas nende varaliste väärtuste maksumus, mis ei kuulu kaubatoodangusse	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	8. Põhitootmise kaubatoodangu tegelik omahind	2545000.-	7000.-	514000.-	60464.-	60464.-	445000.-	8000.-	359000.-	3975664.-

¹ Näitajate 2a ja 2b andmed (read 2 ja 3) kirjendatakse saldeeritult. Lõpetamata toodangu ülejäägid kirjendatakse põhikuludesse (veergudesse 1-5) musta tindiga. Valmistoodangu ülejäägid kirjendatakse põhikuludesse musta tindiga ning samaaegselt punase tindiga tehase üldkuludesse (veergu 8).

Lõpetamata ja valmistoodangu puudujäägid kui ka riknenud valmistooted kirjendatakse põhikuludesse punase tindiga ja samaaegselt tsehhi või tehase üldkuludesse musta tindiga.

Analoogiliselt kirjendatakse ka näitaja 2c (rea 4) vastavad andmed.

Seadmete kordaseadmisel tekkinud praak ja toodete riknemine kirjendatakse näitaja 2d vastavatesse veergudesse punase tindiga.

Vastavad summad saadakse andmikust nr. 12 (tsehhikulude andmik).

Žurna al order nr. 10/1.

augustis 1960.a.

Kontode käibed koos korrespondeerivusega.

Krediteeritavad kontod		05		20	24		Mitmesu-	25	26	
Debiteeritavad kontod		Tooraine ja materjalid	Jne.	Põhi- tootmine	Tootmis- praak	Jne.	gused summad, mis juba kajasta- tud teis- tes žur- naalorde- rites	Tsehhi- kulud	Tehase üldku- lud	Kokku
Nr.	Konto nimetus									
A		1	2-13	14	15	16	17	18	19	20
03	Põhivahendite kapi- taalremont	-	-	-	-	-	-	-	-	-
05	Tooraine ja mater- jalid	-	-	7000.-	-	-	-	-	-	7000.-
40	Valmistoodang (toot- misomahinnas)	-	-	3975664.-	-	-	-	-	-	3975664.-
70	Arveldused tööliste ja teenistujatega jne.	-	-	-	519.-	-	-	-	-	519.-
K o k k u		-	-	3982664.-	519.-	-	-	-	-	3983183.-
Žurna al orderi nr. 10 kokkuvõtte		2614400.-	1478661. ¹	11744.-	8000.-	-	18127.-	447360.-	359992.-	4938284.-
Ü l d s e		2614400.-	1478661.-	3994408.-	8519.-	-	18127.-	447360.-	359992.-	8921467.-

¹ Summasse rbl. 1 478 661.- on liidetud kontode nr. 06, 08, 12, 13, 70, 69, 88, 23, 31 ja 86 kokkuvõtted.

Konto nr. 20 "Põhitootmine" käibeandmik
augustis 1960.a.
Toodete rühm: "N" tüüpi tööpingid.

Kulukirjed	Mõõt- ühik	Lõpetamata toodang kuu alguseks				Kulud aruandekuul				Kokku kulud nor- matiivide järgi		Maha kantud				Lõpetamata too- dang kuu lõpuks normatiivide jär- gi				Kirjendatakse kaubatoodangu omahinda				Hälvete indeks	
		normatiivide jär- gi		normatiivi- de muutused		normatiivide järgi		hälbed normatiivi- dest		kogus (2+6)	summa (3+7)	lõplik praak normatiivide järgi		katsetusteks		kogus	summa	normatiivide järgi		hälbed normatiivi- dest		koguse järgi (20:18)	maksumuse järgi (21:19)		
		kogus	summa	kogus	sum- ma	kogus	summa	kogus	summa			kogu	summa	kogus (4+10) -12-14-16)	Summa (5+11- -13-15-17)			kogus	summa						
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Toorained ja materjalid																									
Nr. 01001	tk.	25	1000.-	-	-	15030	601200.-	-500	-20000.-	15055	602200.-	15	600.-	10	400.-	30	1200.-	15000	600000.-	-500	-20000.-	-3,33	-3,33		
Nr. 02042	"	0,3	1500.-	-	-	200,9	1004500.-	-10,0	-50000.-	201,2	1006000.-	0,4	2000.-	0,2	1000.-	0,6	3000.-	200,0	1000000.-	-10,0	-50000.-	-5,0	-5,0		
Nr. 03051	"	1,0	7000.-	-	-	141,1	987700.-	+5,0	+35000.-	142,1	994700.-	0,5	3500.-	0,1	700.-	1,5	10500.-	140,0	980000.-	+5,0	+35000.-	+3,57	+3,57		
K o k k u	x	x	9500.-	-	-	x	2593400.-	-	-35000.-	x	2602900.-	x	6100.-	x	2100.-	x	14700.-	x	2580000.-	x	-35000.-	-	-		
Jäätmed	kg.	-	-	-	-	-	7000.-	-	-	x	7000.-	-	-	-	-	-	-	-	7000.-	-	-	-	-		
Kokku materjalid, mil- lest lahutatud jäätmete maksumus	x	x	9500.-	-	-	x	2586400.-	x	-35000.-	x	2595900.-	x	6100.-	x	2100.-	x	14700.-	x	2573000.-	x	-35000.-	-	-		
Tootmistööliste põhipalk	x	x	1830.-	-	-	x	472360.-	x	+44000.-	x	474190.-	x	1120.-	x	380.-	x	2690.-	x	470000.-	x	+44000.-	-	+9,36		
Täiendav palk (10 %)	x	x	183.-	-	-	x	47236.-	x	+4200.-	x	47419.-	x	112.-	x	38.-	x	269.-	x	47000.-	x	+4200.-	-	+8,93		
Sotsiaalkindlustuse eral- dised (6 %)	x	x	110.-	-	-	x	28341.-	x	+264.-	x	28451.-	x	67.-	x	23.-	x	161.-	x	28200.-	x	+264.-	-	+0,94		
Uue toodete tootmise ette- valmistuskulud	x	x	120.-	-	-	x	32060.-	x	-	x	32180.-	x	-	x	-	x	180.-	x	32000.-	x	-	-	-		
Taehhikulud (100 %)	x	x	1830.-	-	-	x	472360.-	x	-25000.-	x	474190.-	x	1120.-	x	380.-	x	2690.-	x	470000.-	x	-25000.-	-	-5,32		
Tehase üldkulud (80 %)	x	x	1464.-	-	-	x	376992.-	x	-17000.-	x	378456.-	x	-	x	304.-	x	2152.-	x	376000.-	x	-17000.-	-	-4,52		
Praagikahjud	x	x	-	-	-	x	-	x	+8000.-	x	-	x	-	x	-	x	-	x	-	x	+8000.-	-	-		
K o k k u tehaseomahind	x	x	15037.-	-	-	x	4015749.-	x	-20536.-	x	4030786.-	x	8519.-	x	3225.-	x	22842.-	x	3996200.-	x	-20536.-	-	-0,51		

"N" tüüpi tööpinkide normatiivse omahinna
a r v u t l u s
augustis 1960. a.

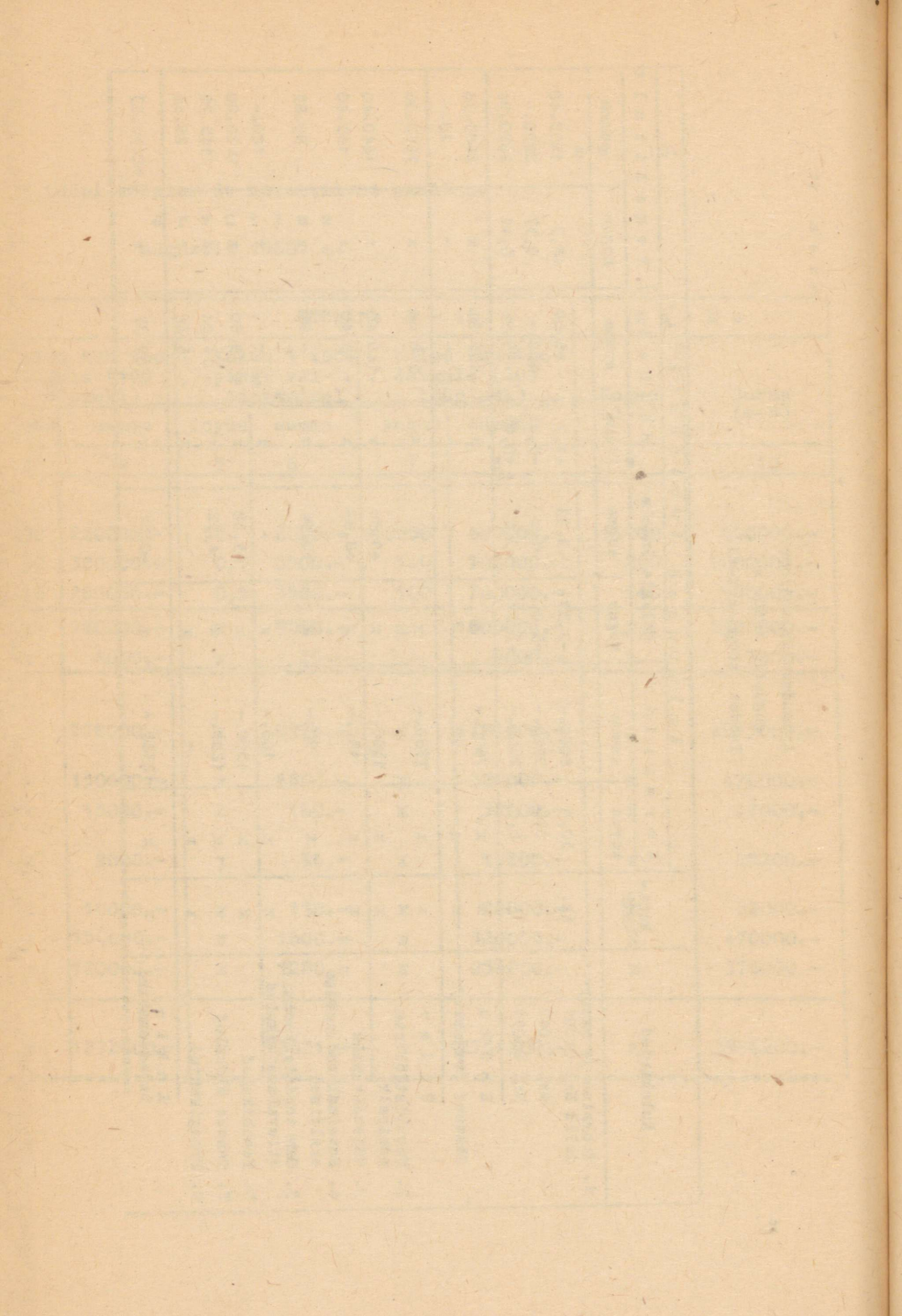
Kulukirjed	Tööpink N - 15				Tööpink N - 16				K o k k u	
	Kulud 1 töö- pingi valmis- tamisel		Kulud kuu too- dangule (100 tööpink)		Kulud 1 töö- pingi val- mistamisel		Kulud kuu too- dangule (200 tööpink)		Kogus (3+7)	Summa (4+8)
	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tooraine ja mater- jalid										
Nr. 01001	50	2000.-	5000	200000.-	50	2000.-	10000	400000.-	15000	600000.-
Nr. 01042	0,6	3000.-	60	300000.-	0,7	3500.-	140	700000.-	200	1000000.-
Nr. 03051	0,4	2800.-	40	280000.-	0,5	3500.-	100	700000.-	140	980000.-
K o k k u	x	7800.-	x	780000.-	x	9000.-	x	1800000.-	x	2580000.-
Jäätmed	x	20.-	x	2000.-	x	25.-		5000.-	x	7000.-
Kokku materjalid, millest lahutatud jäätmete maksumus	x	7780.-	x	778000.-	x	8975.-	x	1795000.-	x	2573000.-
Tootmistööliste põhi- palk	x	1500.-	x	150000.-	x	1600.-	x	320000.-	x	470000.-
Täiendav palk (10 %)	x	150.-	x	15000.-	x	160.-	x	32000.-	x	47000.-
Sotsiaalkindlustuse eraldised (6 %)	x	90.-	x	9000.-	x	96.-	x	19200.-	x	28200.-
Uute toodete tootmise ettevalmistuskulud	x	100.-	x	10000.-	x	110.-	x	22000.-	x	32000.-
Tsehhikulud (100 %)	x	1500.-	x	150000.-	x	1600.-	x	320000.-	x	470000.-
Tehase üldkulud (80 %)	x	1200.-	x	120000.-	x	1280.-	x	256000.-	x	376000.-
K o k k u te- haseomahind	x	12320.-	x	1232000.-	x	13821.-	x	2764200.-	x	3996200.-

Aruandekalkulatsioon

augustis 1960. a.

toode: tššpink N-15.

Kulukirjed	Mõõ- ühik	Kulutusused tooteühikule									
		Normatiiv		Hälvete indeks		Hälbed		Tegelikuult		summa	kogus
		kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa		
1. Tooraine ja mater- jalid Nr. 01001	tk.	50,0	2000.-	-3,33	-3,33	-1,7	-66.60	48,3	1933.40		
Nr. 02042	"	0,6	3000.-	-5,0	-5,0	-0,03	-150.-	0,57	2850.-		
Nr. 02051	"	0,4	2800.-	+3,57	+3,57	+0,01	+99.96	0,41	2899.96		
Kokku	X	X	7800.-	X	X	X	-116.64	X	7683.36		
Jätkmed (tagast.)	X	X	20.-	-	-	-	-	-	20.-		
Üldse	X	X	7780.-	X	X	X	-116.64	X	7663.36		
2. Tootmistööliste põhipalk	X	X	1500.-	+9,36	+9,36	X	+140.40	X	1640.40		
3. Täiendav palk	X	X	150.-	+8,93	+8,93	X	+13.40	X	163.40		
4. Sotsiaalkindlustuse erakõised	X	X	90.-	+0,94	+0,94	X	+ -85	X	90.85		
5. Uute toodete tootmise ettevalmistuskulud	X	X	100.-	-	-	X	-	X	100.-		
6. Tsehhikulud	X	X	1500.-	-5,32	-5,32	X	-79.80	X	1420.20		
7. Tehase üldkulud	X	X	1200.-	-4,52	-4,52	X	-54.24	X	1145.76		
8. Praagikahjud	X	X	-	-	-	X	+26.66	X	26.66		
Kokku tehaseomahind	X	X	12320.-	-0,51	-0,51	X	-69.37	X	12250.63		

TOOTMISKULUDE JA KAUBATOODANGU OMAHINNA ARUANNE.

S i s s e j u h a t u s .

Käesolev osa on mõeldud õppevahendiks majandusteaduskonna üliõpilastele tööstusraamatupidamise kursuse teema "Aruandlus" õppimisel.

Mõlemad siin käsitletud aruanded on oma sisu ja koostamise tehnika poolest keerulisemaid, oma tähtsusest aga esimesi tööstusettevõtte aruannete hulgas.

Mainitud asjaolude tõttu on õppevahendi koostamisel erilist rõhku pandud kummaski aruandes esitatavate tootmiskulude mahu ja koostise (võiks ütelda mõiste) ja liigituse selgitamisele. Sellega on ühelt poolt püütud luua baasi aruannete koostamise tehnika omandamisele, mille keerulisema osa moodustavad menetlused vastavas aruandes esitatavate kulude valmimiseks tootmisarvestuse andmete massist ja teiselt poolt anda võimalust eelduste omandamiseks, milleta aruannete andmete kindel ja ammendav kasutamine analüüsis pole mõeldav.

Aruannete koostamise tehnika omandamise hõlbustamiseks on õppevahendis esitatud näited. Näidete lähteandmete ja nende töötlemiseks rakendatud menetluste valikul on lähtutud põhimõttest selgitada aruannete koostamise tüüpilisi võtteid võimalikult piiratud materjali alusel. Tootmisarvutuse menetlusi on näidetesse võetud ainult seal, kus nad moodustavad vastava aruande koostamise lahutamatu osa. Eeltoodud kaalutlustel on "Tootmiskulude aruande" näide koostatud ühe kuu ja mitte aasta andmete alusel.

Õppevahendi koostamisel on arvesse võetud 1960. aasta lõpuks kehtinud ametkondlikud instruksioonid.

TOOTMISKULUD JA NENDE LIIGITUS.

Tõõstusettevõtted koostavad oma tootmiskulude kohta kaks aruannet: tootmiskulude aruanne (ilma tehasesisese käibeta) ja kaubatoodangu omahinna aruanne.¹ Kuigi mõlema aruande siuks on tootmiskulud, erinevad nad teineteisest nii tootmiskulude mahu kui ka nende liigituse poolest. Sellest tulenevalt on kummagi aruande andmete kasutamise võimalused analüüsis erinevad.

"Tootmiskulude aruandes" esitatakse ettevõtte kõik aruandeperioodis tekkinud tootmiskulud, kusjuures "tehasesisene käive" jääb arvesse võtmata, seevastu "Kaubatoodangu omahinna aruandes" võetakse arvesse kõik tootmiskulud, mis on seoses aruandeperioodis väljalastud kaubatoodangu tootmisega ning mis moodustavad selle toodangu tehaseomahinna.

"Tootmiskulude aruandes" haaratavate tootmiskulude tunnuseks on nende tekkimismoment. Kulud, mis tekkisid aruandeperioodis, arvatakse nimetatud aruandes esitatavate tootmiskulude hulka, kuna aga kulusid, mille tekkimismoment langeb väljaspoole aruandeperioodi, tootmiskulude hulka ei arvata. Kaubatoodangu omahinna moodustavad kulud, mis on seoses aruandeperioodis väljalastud kaubatoodangu tootmisega, kusjuures tähtsusetu on, millal nad on tekkinud või tulevikus tekiavad.

Ent kummaski aruandes esitatavate kulude mahud ei erine teineteisest ükenes nende tunnuste poolest, mille järgi kulusid hõlmatakse, vaid veel teiste asjaolude tõttu. Kuid kõi-

¹ Mõeldud on siin ja edaspidi, kui võrd vastupidist pole öeldud või vastupidine kontekstist otseselt ei selgu, kaubatoodangu tehase omahinda, mitte aga selle täisomahinda.

gepealt teeme kindlaks, milliseid kulusid hõlmatakse eri tunnuste kasutamise tõttu ühes aruandes, teises aga mitte, ja vastupidi. Mainitud küsimus puudutab kontodes "Tulevaste perioodide kulud" ja "Eelseisvate maksete reserv" arvestatud kulusid ja lõpetamata toodangu jääki. Nimetatud kontode deebetis arvestatakse aruandeperioodis tekkinud tootmiskulusid, mis arvatakse tulevaste perioodide toodangu omahinda või on eelnevate perioodide toodangu omahinda arvatud. Nende kontode kreeditis arvestatakse aruandeperioodi toodangu omahinda arvatud kulud. "Tootmiskulude aruandes" esitatakse nimetatud kontode (aruandeperioodi) deebetikäive, "Kaubatoodangu omahinna aruandes" aga kreeditikäive. Mis puutub lõpetamata toodangusse, siis arvatakse kaubatoodangu omahinda perioodi alguseks nende lõpetamata toodete omahind, mille tootmine aruandeperioodis lõpetati ning arvati selle perioodi kaubatoodangusse. "Tootmiskulude aruandes" esitatakse seevastu need aruandeperioodis tekkinud kulud, mis on arvatud perioodi lõpuks lõpetamata toodete omahinda. Järelikult tuleb kaubatoodangu omahinna arvutamisel, lähtudes tootmiskuludest "Tootmiskulude aruande" mõttes, lahutada viimastest lõpetamata toodangu suurenemine või liita vähenemine, sest jäägi suurenemisel ületab lõpetamata toodangu omahinda arvatud tootmiskulude summa nende lõpetamata toodete omahinna, mis aruandeperioodi jooksul "valmisid", jäägi vähenemisel on olukord vastupidine.

Peale nimetatud põhjuste erinevad mõlemas aruandes esitatavate tootmiskulude mahud teineteisest veel järgmiste asjaolude tõttu: 1. "Tootmiskulude aruandes" esitatakse ka tootmiskulud, mis pole üldse seoses ei kogu- ega kaubatoodangu tootmisega ega arvata seepärast üldse nende omahinda. Nimelt esitatakse seal ka mittetööstuslike teenuste kulud, juhul, kui teenuseid on osutatud väljaspoole (kaasa arvatud oma kapitaalehitus ja -remont ning oma mittetööstuslikud majandid). Mittetööstuslikeks teenusteks loetakse ehitus-, laboratoorseid, projekteerimis-, teaduslikke uurimis- jms. töid. 2. "Tootmiskulude aruandes" esitatavatest kuludest ei

ole maha arvatud a) kahjumid, mis on kas kompenseeritud kolmandate isikute poolt (näit. kinnipidamised töötajate palkadest või hankijate kahjutasud praagi- või tööseisakute kahjumite katteks, lõpetamata toodangu puudujäägid, mis on kantud süüdlaste arvele jms.) või on kantud kontosse "Kasumid ja kahjumid" (näit. kahjumid tootmislike tellimuste annullemisest, tulemusteta katsete kulud jms.) ja b) kulud, mis on seoses transporditeenustega teistele ettevõtetele (samuti oma kapitaalehitusele ja -remondile) ja toodete veoga lähtejaama või -sadamasse. Teatavasti ei arvata eespool nimetatud transpordikulusi ja kahjumeid, mis on kolmandate isikute poolt kompenseeritud või on kantud kontosse "Kasumid ja kahjumid", kaubatoodangu tehaseomahinda.

"Tootmiskulude aruandes" esitatavate tootmiskulude hulka ei arvata "tehasesisest käivet". Selle klausli tähtsus ei seisne ainult kulude korduva arvestuse vältimises, vaid sellega määratakse ka aruandes esitatavate kulude koostis. "Tehasesisese käibe", s. o. omatoodetud materjalide, pool- ja valmistoodete tarbimise, üksikute tsehhide poolt üksteisele osutatud teenuste ja tehtud tööde ja tootmiskulude (näit. tsehhi- ja tehase üldkulude) muudel põhjustel teostatud korduvate arvestuste väljajätmise tõttu koosnevad "Tootmiskulude aruandes" esitatavad kulud ainult nende tootmisvahendite tarbimisest, mida ettevõtte on väljastpoolt soetanud või sealt tasuta saanud, teenustest ja töödest, mida teised ettevõtted, organisatsioonid ja asutised on temale osutanud või teinud, palkadest ja mitmesugustest (kulu iseloomuga) maksetest.

Võttes kokku eespool öeldut, võib nentida, et tootmiskulude kogusumma "Tootmiskulude aruande" mõttes kujutab endast ettevõtte kogu tootlikku tarbimist aruandeperioodis (kuivõrd tarbitud tootmisvahendid ja teenused on saanud resp. osutatud väljastpoolt), kusjuures tootmistegevus, mille kulud siin arvesse võetakse, on avaram sellest tootmistegevusest, mille eesmärgiks on kaubatoodangu valmistamine.

Tekstiili-, naha ja jalatsi-, karusnahkade, liha-, või-, suhkru- ja metsaülestõttamistööstuse kombinatides, samuti ka

teiste tööstusharude ettevõtteis, kus planeerimise metoodika seda ette näeb, arvatakse tootmiskuludesse "Tootmiskulude aruande" mõttes ka samas kombinaadis (ettevõttes) toodetud valmistoodete tarbimine juhul, kui valmistooted nende edasitöötlemisel samas kombinaadis arvestatakse hulgi- ja mitte omahindades. Arvestades asjaolu, et Nõukogude Liidus on nii raamatupidamisele kui ka statistikale aluseks "tehasemeetod", tuleb nimetatud kombinaate arvestuslikust seisukohast vaadelda kui mitmeist ettevõtteist koosnevaid majandusühikuid, kus ühiku üks ettevõtte "realiseerib" oma valmistooted sama ühiku teisele ettevõttele nende edasitöötlemiseks.

Asjaolu, et tootmiskulude arvestamisel "Tootmiskulude aruande" mõttes võetakse arvesse tootmisvahendite eesakordne tarbimine ettevõttes, on määrava tähtsusega tootmiskulude liigituse suhtes, mis toimub kuluelementide järgi.

Tootmiskulude liigitamisel kuluelementide järgi rühmitatakse tootmiskulud vahendite liikide järgi, mille kulutamist nad endast kujutavad. Seega moodustab näiteks tarbitud toorainete ja põhimaterjalide maksumus kuluelemendi "Toorained ja põhimaterjalid" jne. Et sellise liigituse puhul üga kuluelement koosneb ühesugustest koostisosadest, s. o. ainult vastavat liiki vahendite tarbimisest, on iseenesest mõistetav.

Tootmisprotsessis kulutatakse tootmisvahendeid ja tööd, seega saame 3 järgmist kuluelementi: 1) amortisatsioon ja väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kui töövahendite kulumine, 2) materjalikulud kui tööobjektide kulutamine ja 3) palk. Teatavasti kasutavad tööstusettevõtted oma töösteiste ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste teenuseid, nagu näiteks transpordi-, sideettevõtete jt. teenuseid, osutatud elektri- ja soojuseenergiat, vett jms. Neid nimetatakse kolmandate teenusteks. Peale selle teostavad ettevõtted mitmesuguseid makseid, nagu trahvid, viivised ja leppetrahvid, laenuprotsendid, maksud, lõivud jms., millel on kuluiseloom. Saame täiendavalt 2 kuluelementi: 4) kolmandate teenused ja 5) rahalised kulud.

Ametlik kuluelementide nomenklatuur erineb mõnevõrra

eeltoodust, eeskätt kolmandate teenuste käsitlemise suhtes, mis seal rahalisteks kuludeks nimetatakse. Seal on need kulud, v. a. energiakulud, mis moodustavad omaette kuluelemendi, arvatud ka materjalide ja väikevahendite omahinda ja on seega toodud materjalide kuluelementides, või on arvatud "Muud rahalised kulud" koosseisu. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumine on arvatud "Abi- ja muud materjalid" koosseisu.

Kuluelementide ametlik nomenklatuur on järgmine: 1) toorained ja põhimaterjalid (maha arvatud jätmed), 2) abi- ja muud materjalid, 3) väljastpoolt saadud kütus, 4) väljastpoolt saadud energia kõik liigid, 5) põhi- ja täiendav palk, 6) sotsiaalkindlustuseraldised, 7) põhivahendite amortisatsioon, 8) muud rahalised kulud.

Juhul, kui plaanis (tootmiskulude selarves) on ette nähtud veel muud kuluelemendid, võib neid tuua ka aruandes.

Kaubatoodangu (tehase-) omahinna moodustavad, nagu eespool tähendatud, tootmiskulud, mis on seoses aruandeperioodi kaubatoodangu tootmisega. Mainitud tunnus - seos kaubatoodanguga - on üldiseks aluseks kulude valikul, mida tuleb arvata kaubatoodangu omahinda, ent on ka kulusid, õigemini kahjumeid, mida kehtivate instruksioonide alusel tuleb arvata kaubatoodangu omahinda, kuigi neil puudub seos aruandeperioodi kaubatoodanguga. Üldkehtiva juhtmõtte puudumise tõttu selle kohta, milliseid kahjumeid tuleb arvestada tootmiskontodes, milliseid "Kasumite ja kahjumite" kontos, tuleb kahtluse puhul abiks võtta vastav instruksioon. Vastavalt instruksioonile 1960. a. aruande koostamise kohta (lk. 51, p. 5), tuleb kaubatoodangu omahinda arvata: 1) kaupade ja materjalide puudujäägid, mis on tekkinud eelmistel aastatel, kuid avastati inventeerimisel, tingimusel, et nende maksumust ei saa sisse nõuda süüdlaselt; 2) kahjumid puudujääkide, raiskamiste ja omastamise alusel tekkinud võlgade kustutamisest kohtu keeldumise tõttu rahuldada hagi selle põhjendamatusse pärast; 3) eelmiste aastate praagikahjumid, mis on selgunud aruandeaastal.

Kaubatoodangu aruandes esitatavad tootmiskulud liigitatakse kulu- ehk kalkulatsioonikirjete järgi. Selle liigituse puhul on tootmiskulud eelkõige jaotatud otsesteks ja kaudseteks kuludeks, mis on mõistetav, kui arvestada, et kaubatoodangu omahinna aruannet tuleb koostada üksikute toodete kalkulatsioonandmete alusel.

Otsesed kulud on edasi liigitatud osalt üksikute kulu-elementide järgi (kusjuures iga kulukirje hõlmab kaubatoodangule langevatest vastava kuluelemendi kuludest ainult need, mis on otsesed), osalt eesmärgi või põhjuse järgi (uute toodete tootmise ettevalmistamiskulud ja praagikahjumid). Kaudsed kulud on kulukirjete tüüpomenklatuuris koondatud kolme kirjesse "Seadmete eksploatatsioonikulud", "Tsehhikulud" ja "Tehase üldkulud".

Kaudsete kulude eraldamine otsestest kuludest on olulise tähtsusega ühenduses asjaoluga, et suur osa esimestest on püsivkulud, mistõttu tuleb kaudseid kulusid käsitleda kontrollimisel ja analüüsimisel erinevalt otsestest kuludest.

Kulukirjete nomenklatuur on vastavalt instruksioonile 1960. a. aruande koostamise kohta järgmine:

1. Toorained ja materjalid. Selles kirjes esitatakse andmed aruandeperioodi kaubatoodangu valmistamiseks (vahetult) kulutatud toorainete, põhimaterjalide ja abimaterjalide maksumuse kohta tegelikus omahinnas, kusjuures selle arvestamisel on aluseks võetud aruandeaastal kehtinud hinnad ja tariifid. Andmeid abimaterjalide kohta esitatakse siin ainult juhul ja osas, mis tööstusharu instruksiooni järgi omahinna planeerimise, arvestuse ja kalkuleerimise kohta (edaspidi nimetatud: tööstusharu instruksioon omahinna kohta) tuleb arvestada otsese kuluna, vastasel korral aga esitatakse andmed kirjes "Seadmete eksploatatsioonikulud".

Mis puutub omatoodetud pooltoodete tarbimise käsitlemisega, siis üldiselt ei esitata aruandes nende omahinda kompleksse suurusena käesolevas kirjes, vaid lahutatult üksikutesse

kirjetesse (millest pooltoote omahind koosneb). Erandi moodustavad tekstiili- jt. (vt. lk.65-66) tööstusharude ettevõtted. Neile on lubatud omatoodetud valmis- ja pooltooteid, mis on antud samas ettevõttes teise tsehhi edasitöötlemiseks, näidata käesolevas kirjes tingimusel, et üleantud tooted on hinnatud hulgi- ja mitte omahinnas. Sama korda võivad RMN või ministeeriumi loal rakendada ka teised ettevõtted (kombinaadid), kui nende tööstusharu instruksioonid omahinna kohta näevad ette iseseisvat kulukirjet "Omatoodetud pooltooted". Teiste tööstusharude ettevõtted (kombinaadid), mis ettenähtud korra kohaselt arvestavad omatoodetud pooltooteid nende üleandmisel tsehhist tsehhi hulgihindades, ei näita seda tehasesisest käivet aruandes.

Käesolevas kirjes näitavad ettevõtted ka omatoodetud kõrvaltoodete tarbimist.

2. Tagaastatud jäätmed (arvatakse maha).
3. Koopereerivailt ettevõtteilt ostetud valmis- ja pooltooted ning teenused.
4. Kütus ja igat liiki energia tehnoloogilisteks otstarveteks. Esitatakse andmed ainult tehnoloogiliseks otstarbeks (mitte aga energeetiliseks otstarbeks, ruumide kütmiseks ja valgustamiseks jms.) kulutatud, ostetud või omatoodetud (-varutud) kütuse ja energia kohta.
5. Tootmistööliste põhipalk.
6. Tootmistööliste täiendav palk. Juhul, kui tööstusharu instruksioonis omahinna kohta pole see kalkulatsioonikirje ette nähtud, esitatakse nimetatud kulud (samuti sotsiaalkindlustuseraldised) kas kirjes "Tsehhikulud" või "Seadmete eksploatatsioonikulud".
7. Uute toodete tootmise ettevalmistuskulud esitatakse nende ettevõtete poolt, mille tööstusharu instruksioonis omahinna kohta pole see kirje ette nähtud, kirjes "Tsehhikulud."
8. Praagikahjumid.

9. Seadmete ekspluatatsioonikulud. Selle kirje koosseisus näitavad ettevõtted, mille tööstusharu instruksioonis omahinna kohta esineb kalkulatsioonikirje "Põhivahendite amortisatsioon", ka need kulud. Käesoleva kirje puudumisel kalkulatsioonikirjete loetelus esitatakse tööstusharu instruksioonis omahinna kohta andmed kirjes "Tsehhikulud".
10. Tsehhikulud. Ettevõtted, millel on tsehhideta juhtimise struktuur, samuti ka ettevõtted, mille tööstusharu instruksioon omahinna kohta ei näe ette kalkulatsioonikirjet "Tsehhikulud", ei kasuta üldreegli järgi käesolevat kirjet.
11. Tehase üldkulud. Selle kirje koosseisu arvatakse ka kahjumid tööseisakutest, kui selline kalkulatsioonikirje on tööstusharu instruksioonis omahinna kohta ette nähtud.
12. Muud tootmiskulud. Selles kirjes esitavad teatud tööstusharude ettevõtted kulusid, mis oma iseloomult ei kuulu eelnimetatud kirjetesse. Näiteks esitavad seal metsaekspluatatsiooniettevõtted kännuraha, paberi- ja puidutööstusettevõtted toorainete ja materjalide kuivatuskulusid jne.

Loetletud kirjete kogusumma moodustab kaubatoodangu tehaseomahinna. Kaubatoodangule langevate tootmisväliste kulude lisandamisel saadakse kaubatoodangu täisomahind.

"Tootmiskulude aruande" andmeid kasutatakse peale vasta-va plaani (tootmiskulude eelarve) täitmise kontrollimiseks, peamiselt järgmiseks: 1) NSV Liidu ja liiduvabariikide SKV poolt tööstuse puhastoodangu, s. o. tööstuse poolt loodud rahvatulu osa arvutamiseks; 2) normeeritavate käibevahendite üksikute elementide käibekiiruse arvutamiseks; 3) ettevõtte tootmiskulude struktuuri kindlakstegemiseks ja 4) materjalina ettevõtte käibevahendite normatiivide planeerimisel.

Kaubatoodangu omahinna aruanne, eriti selle I osa, sisaldab rohket ja tähtsat materjali kaubatoodangu omahinna analüüsimiseks ning seega ettevõtte töö kvaliteedi hindamiseks. Lisaks sellele pakub kaubatoodangu omahinna aruanne olulist materjali kasumi analüüsile.

TOOTMISKULUDE ARUANNE.

a) Andmete töötlemine "Tootmiskulude aruande" jaoks.

Raamatupidamise ülesandeks on kokku võtta "Tootmiskulude aruandes" esitatavad tootmiskulud rühmitatult kuluelementide järgi. Milliseid tootmiskulusid tuleb selleks koostata vasse kokkuvõttesse arvata?

Nagu eespool nägime, esitatakse nimetatud aruandes aruandeperioodis tekkinud tootmiskulud. Kontod, milles neid kulusid arvestatakse, on tootmiskontod, s. o. kontod 20, 23, 24, 25 ja 26 ja peale selle kontod 31 ja 38. Teatavasti arvestatakse nendes kontodes ka "tehasesisest käivet" ja seepeärast tuleb kokkuvõttesse koondada ainult nende eelnimetatud kontodega korrespondeerivate kontode kreditikäibed, mis ei sisalda "tehasesisest käivet". Sellised kontod on 05, 06, 08, 12, 13, 29, 69, 70 ja 86 ja peale selle kontod 50, 51, 60, 71 ja mõned muud. Kirjeldatud korras koondatud tootmiskulud sisaldavad siiski mõningaid "tehasesisese käibe" elemente, mille kõrvaldamiseks tuleb andmeid hiljem korrigeerida.

Žurnaal-orderi kasutamisel teostatakse tootmiskulude kokkuvõtmist eelnimetatud otstarbeks žurnaal-orderis nr. 10. Teiste raamatupidamisvormide rakendamisel tuleb seda teha žurnaal-order nr. 10 tabelitele sarnase ülesehitusega tabelites.

Žurnaal-orderi kasutamisel koondatakse andmed tootmiskulude kohta andmikest nr. 12 ja 15 žurnaal-orderi nr. 10 1. ossa - "Tootmiskulud". Nagu näha lisast nr. 1, kujutab see osa endast tabelit, milles on vertikaalselt paigutatud krediteeritavad ja horisontaalselt - debiteeritavad kontod. Esi-

meste hulgas on peale eespool nimetatud kontode ka kontosid, mille kreditkäive kujutab endast "tehasesisest käivet", nagu kontod 20, 23, 25 jt. Nende sissevõtmisega sellesse tabelisse on loodud võimalus arvestada tootmiskontode (ja kontode 31 ja 88) kogu deebetikäive koos.

Andmete arvestamise suhtes tabeli üksikutes lahtrites ja ridades juhitakse tähelepanu järgmisele: 1) l. (lahtrites) 1-3 arvestatakse: a) r. (ridadel) 1-21 nii ostetud kui ka omatoodetud materjalide tarbimine arvestushindades, s. o. hulgihindades või plaanilistes omahindades, b) r. 22 - kulutatud materjalidele langevad transpordikulud või tegeliku omahinna hülbed plaanilisest omahinnast; 2) l. 4 tuuakse nende ekspluatatsioonile antud väikevahendite maksumus, mille maksumus tüki kohta on kuni 2 rbl.; 3) l. 5 esitatakse kogu aruandeperioodis arvestatud väikevahendite kulumine (nii ostetud kui ka omatoodetud); 4) l. 6 toovad ettevõtte, mis rakendavad "pooltoodetemeetodit", tootmisse antud pooltoodete maksumuse; 5) l. 11 tuuakse mittetööstuslike majandite teenused, mis nad on osutanud tootmisele (2. osas näidatakse need, v. a. transporditeenused, l. 10); 6) l. 17 esitatakse andmed kolmandate teenuste (v. a. transpordi, mis on arvestatud l. 1-4) ja "Muude rahaliste kulude" kohta, mis siia üle kantakse žurnaalorderitest nr. 3, 4, 8 ja 9). Kahel viimasel real võetakse kokku kuluelemendid (r. 23) ja "tehasesisene käive" (r. 24).

Real 23 toodud andmed sisaldavad veel "tehasesisese käibe" elemente ja nimelt järgmisi, mida tuleb kuluelementide tegeliku suuruse kindlakstegemiseks neist maha arvestada. 1. Ettevõtte poolt aruandeperioodis tarbitud materjalide (kütuse ja taara) tootmiskulud on arvestatud vastavate kuluelementide järgi (palk, amortisatsioon jne.). Omatoodetud materjalide jms. tarbimine kujutab endast seega "tehasesisest käivet". Võimaluste vältimiseks, et "tehasesisest käivet" ei käsitleta ettenähtud korras, arvatakse "tehasesiseseks käibe" kõik aruandeperioodis toodetud materjalid, vaatamata sellele, kas nad on selles perioodis tarbitud või mitte.

"Tehasesiseseks käibeks" arvatakse ka tootmisest tagasisaadud ja lõpliku praagi jäätmed. Teisiti käsitletakse omatoodetud pooltooteid (sisult sama, mis materjalid "pooltoodete-meetodi" rakendamisel. Sel juhul arvestatakse aruandeperioodis toodetud pooltooted konto 21 deebetis ja ainult selle konto aruandeperioodi krediti käive (s. o. tegelik tarbimine) kujutab endast "tehasesisest käivet". 2. Omatoodetud väikevahendite tootmiskulud arvestatakse real 23. Nendelt arvestatud kulumine esitatakse samas, kuid ta on "tehasesisene käive", mida tuleb maha arvata. Omatoodetud väikevahendite kulumise summa tehakse kindlaks järgmiste arvutuste abil: a) üldse eksploatatsiooni antud väikevahendite maksumuse ja neilt arvutatud kulumise summa alusel arvutatakse kulumise keskmine %, b) kulumise % ja ostetud väikevahendite maksumuse alusel arvutatakse ostetud väikevahenditelt arvestatud kulumine, c) kogu arvestatud kulumine miinus p. b) arvutatud summa annab omatoodetud väikevahenditelt arvestatud kulumise summa.

Pärast andmete kokkuvõtmist real 23 kantakse andmed žurnaalorderi nr. 10 2. ossa (vt. lisa nr. 2), kus tehakse vajalikke korrigeeringuid, et saada tootmiskulusid kuluelementide lõikes, mis vastavad seatud nõudele. 2. osa kujutab endast tabelit, milles on vertikaalselt paigutatud kuluelemendid, kusjuures lahtrisse 10 on koondatud põhiliselt "Väljastpoolt saadud energia kõik liigid" ja "Muud rahalised kulud". Horisontaalselt on paigutatud korrigeeringud.

Tabelis real 1 toodud tootmiskuludest arvatakse maha peale eespool tähendatud summade (ridadel 4, 5 ja 7), veel: 1) oma transporditeenused, mis on kantud materjalikontodesse (r. 9), 2) materiaalsete väärtuste ülejäägid, mis on kantud kontode 25 ja 26 kreditiisse ja 3) saadud trahvid, viivised ja leppetrahvid, mis on arvestatud konto 26 kreditis. Juurde arvatakse toorainete ja materjalide puudujäägid. Peale selle rühmitatakse ümber transporditööliste palk, mis on varem arvatud materjalide omahinda. Pärast nende korrigeeringute tegemist võetakse andmed kokku. Saadud andmed kujutavad endast tootmiskulusid kuluelementide lõikes.

Lisades nr. 1 ja 2 on lahendatud näide, mille andmed on järgmised.

Ettevõtte detsembrikuu tehningud:

1. Väljastatud laost: a) põhimaterjali: põhitootmisele 300 000.-, uute toodete tootmise ettevalmistamiseks 1 500.-; b) abimaterjali: tsehhide vajadusteks 25 000.-, abitootmisele (remonditsehhile) 5 000.-, tehase üldisteks vajadusteks 2 000.-, uute toodete tootmise ettevalmistamiseks 800.-; c) kütust: tsehhidele 5 000.-, abitootmisele 800.-, tehase üldisteks vajadusteks 1 200.-.
2. Siirdud "Põhitootmise" kontosse kulutatud materjalidele langev transpordikulude osa. Transpordikulud moodustavad 3 % põhimaterjalide, 2,5 % abimaterjalide ja 5 % kütuse maksumusest hulgihindades.
3. Arvestatud palka: a) põhitootmise tootmistöölistele 70 000.-, b) tsehhide personalile 18 000.-, c) abitootmise personalile 5 000.-, d) töölistele praaktodete parandamise eest 1 000.-, e) töötajatele, kes tegelevad uute toodete tootmise ettevalmistamisega 2 500.-, f) tehase administratsioonile 16 000.-, g) tööliste puhkusetasud 3 000.-
4. Arvestatud sotsiaalkindlustuseraldisi 5 % suuruses arvestatud palkade summast.
5. Kinnipidamised palkadest: lõpliku praagi eest 500.- ja parandatava praagi eest 200.-
6. Reserveeritud töölistele puhkusetasudeks 6 000.-, sellest abitootmise töölistele 500.-, tsehhide abitöölistele 400.- ja tootmistöölistele 5 100.-.
7. Kantud maha lõpliku praagijäätmed (põhimaterjal) 200.-.
8. Võetud arvele lõpliku praagi omahind 1 300.-.
9. Siirdud kontost 82 kuludeks (konto 26) põhimaterjalide puudujääk 500.-.
10. Tasutud pangaülekandega elektriarve 10 000.-. Kulude jao-

lus: tsehhikulud 7 400.-, abitootmine 1 200.-, tehase üldkulud 1 100.-, uute toodete tootmise ettevalmistuskulud 300.-

11. Arvestatud amortisatsioon: tsehhikulud 3 800.-, tehase üldkulud 1 800.-, abitootmine 800.-, kokku 6 400.-.
12. Reserveeritud jooksva remondi kuludeks 8 000.-, sellest tsehhikulud 6 900.-, tehase üldkulud 600.- ja abitootmiskulud 500.-.
13. Arvestatud väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumist 4 000.-. Kulude jaotus: tsehhikulud 3 000.-, abitootmine 600.-, tehase üldkulud 400.-
14. Kantud abitootmise poolt tehtud jooksva remondi kulud 14 650.- eelseisvate maksete reservist maha.
15. Kantud tsehhikuludest 300.- parandatava praagi arvele, jääk kontosse "Põhitootmine".
16. Kantud "Tehase üldkulud" konto saldo kontosse "Põhitootmine."
17. Kantud lõpliku praagi kahjum 600.- ja parandatava praagi kahjum 1 150.- kontosse "Põhitootmine".
18. Laekunud a/kontosse Riigipangas hankijalt leppetrahv 1000.-
19. Tasutud pangaülekandega mitmesuguseid rahalisi kulusid 2 500.- (konto 26).

Lõpetamata toodangu jääk 1.XII 270 000.- rbl., 1. I 295 000.- rbl.

b) Tootmiskulude aruande koostamine.

Tööstusettevõtted koostavad "Tootmiskulude aruande" aasta 3 esimese kvartali ja aasta kohta. Andmed tootmiskulude kohta aasta algusest kuni vastava kvartali lõpuni esitatakse statistilise aruande vorm nr. 1-s VI osas, aasta kohta aga aastaaruande vormis nr. 5. Järgnevalt käsitleme aastaaruande vormi nr. 5 koostamise korda.

"Tootmiskulude aruanne" jaguneb sisult 2 ossa. Esimeses osas tuuakse aasta tootmiskulud kuluelementide järgi (rõõbiti plaani ja aruande järgi), teises arvestatakse, lähtu-

des tootmiskulude kogusummast, aasta kaubatoodangu tehaseomahind.

Aruande 1. osa koostatakse märtsi, juuni, septembri ja detsembri žurnaalorderite nr. 10 2. osa ridade 14 ja 15 andmete alusel. Siinjuures tuleb silmas pidada järgmist: 1) aruande reale 01 kantakse žurnaalorderi 2. osa lahtrite 1 ja 2 rea 14 kogusumma (masinaehitustehastes esitatakse kummagi lahtri andmed lahus: lahtri 1 - real 01 ja lahtri 2 real 09). 2) Real 03 - lahtrite 3 ja 5 kogusumma. 3) Real 05 - lahtri 10 rea 15 andmed. 4) Real 10 - lahtri 10 rea 14 summa miinus sama lahtri rea 15 summa. Kombinaadid arvavad maha peale selle tootmises tarbitud omatoodetud valmistoodete maksumuse.

Aruande 2. osas (pöördel) tehakse kindlaks kaubatoodangu omahind. Selleks 1) arvatakse real 13 maha mittetootmislikesse kontodesse kantud kulud, s. o. mittetööstuslike töödega seotud kulud, samuti kolmandate poolt kompenseeritud või "Kasumite ja kahjumite" kontosse kantud kahjumid (vt. lk.64). Vastavaid andmeid saadakse žurnaalorderist nr. 10/1; 2) ridadel 14 ja 16 esitatakse andmed kontode 31 ja 88 saldo suurenemise või vähenemise kohta. Andmete arvutamiseks kasutatakse vastavate bilansikirjete seise aasta alguses ja lõpus; 3) real 15 esitavad andmeid lõpetamata toodangu, omatoodetud pooltoodete ja väikevahendite jäägi muutuse kohta need ettevõtted, mis ei arva neid oma kogutoodangusse. Jäägi suuremine arvatakse maha, kuna selle vähenemine arvatakse juurde (vt. lk.64); 4) real 18 näidatakse kogutoodangu omahind; 5) ridadel 19 ja 20 esitavad andmeid lõpetamata toodangu jms. jäägi muutuse kohta ettevõtted, mis arvavad nimetatud jääki oma kogutoodangusse. Jääke käsitletakse samuti nagu p. 3 tähen- datud; 6) real 23 esitatakse kaubatoodangu omahind; 7) real 23-a esitavad kombinaadid, mis arvavad tootmiskuludesse "tehasesisest käivet", selle suuruse.

Juhul, kui real 23 näidatud kaubatoodangu tehaseomahind ei võrdu aastaaruande vorm nr. 6 toodud sama näitajaga, tuleb erinevust põhjendada seletuskirjas.

Lisa nr. 3 toodud "Tootmiskulude aruanne" on koostatud:

a) 1. osa žurnaal-order nr. 10 2. osa (lisa nr. 2) andmete alusel ja b) 2. osa ülesande (teh. 5 ja lõpetamata toodangu jääk) ja žurnaalorder nr. 10 1. osa andmetel (kontode 31 ja 88 saldo muutuse arvutus).

KAUBATOODANGU OMAHINNA ARUANNE.

Tööstusettevõtted koostavad kaubatoodangu omahinna aruande iga kuu (mõned, nagu näit.: suhkru-, või-, juustutööstuse ettevõtted - iga kvartali) ja aasta kohta. Esimest koostatakse statistilise aruande vorm nr. 1, teist - aastaaruande vorm nr. 6 (vt. lisa nr. 5) järgi. Järgnevas on käsitletud aastaaruande vorm nr. 6 koostamise korda.

Kaubatoodangu omahinna aastaaruanne jaguneb järgmisse 5 ossa: 1) I osa. Aruandeaastas tegelikult väljalastud kogu kaubatoodangu omahind kulukirjete järgi (ja õiend selle juurde); 2) II osa. Aruandeaasta kaubatoodangu omahinna alandamisplaani täitmine; 3) III osa. Kaubatoodangu ühele rublale langevate kulude dünaamika (eelmise aasta võrreldavates hindades); 4) IV osa. Aruandeaastas väljalastud võrreldava kaubatoodangu omahind; 5) V osa. Praagikahjumid ja jätmed.

a) I osa. Aruandeaastas tegelikult väljalastud kogu kaubatoodangu omahind kulukirjete järgi. Selles esitatakse aruandeaastas väljalastud kaubatoodangu a) plaaniline omahind¹ ja b) tegelik omahind, mõlemad kulukirjete järgi.

---

¹ Võimaluste piires on välditud väljendeid nagu "Tegeliku kaubatoodangu omahind tegelikus (või plaanilises) omahinnas", kasutades selle asemel, juhul, kui ei teki kahtlust, et mõeldud on tegelikult väljalastud kaubatoodangu omahinda, vastavalt "Kaubatoodangu tegelik (resp. plaaniline) omahind", vastupidisel juhul aga "Tegeliku (resp. plaanilise) kaubatoodangu omahind tegelikus (resp. plaanilises või eelmise aasta) omahindades".

Kaubatoodangu tegeliku (ja plaanilise) omahinna arvutamise ja seega aruande käesoleva osa koostamise lähteandmeteks on: a) andmed aruandeaasta tegeliku kaubatoodangu koguse kohta tooteliikide lõikes, b) kõigi aruandeaastas väljalastud tooteliikide tooteühiku tegeliku ja plaanilise omahinna kalkulatsioonide andmed kulukirjete lõikes.

Kaubatoodangu mõlemad omahinnad arvutatakse järgmiselt: a) iga tooteliigi aruandeaasta (tegeliku) toodangu kogus korrutatakse vastava tooteliigi tooteühiku - eraldi tegeliku ja plaanilise - omahinna iga kulukirje summaga; b) järgnevalt liidetakse omahinna iga kulukirje piires üksikud korrutised, saades kaubatoodangu (tegeliku ja plaanilise) omahinna kulukirjete järgi; c) lõpuks liidetakse kulukirjete summad, saades real 14 kaubatoodangu tehaseomahinna ja real 16 - täisomahinna. Ettevõtte, mis arvavad kaubatoodangu omahinda ka tehasesisese käibe (vt. lk.69), teevad selle kohta õiendi real 16a "Sellest tehasesisese käibe maksumus, mis on arvatud kogu kaubatoodangu omahinda".

Kirjeldatud kord on ette nähtud nii NSVL RM ja NSVL SVK instruksioonis aastaaruande vormide täitmise kohta (1960. a., lk. 53, p. 10) kui ka NSVL SKV instruksioonis igakuuliste aruannete kohta kaubatoodangu omahinna alandamisplaani täitmisest (1958. a., lk. 12 p. 21). Praktikas kasutatakse sagedasti, eriti kuuaruannete koostamisel, teist korda. Aruanded täidetakse žurnaalorderi nr. 10 3. osa andmete alusel.

Kaubatoodangu plaanilise omahinna arvutamisel tuleb aluseks võtta kinnitatud plaani andmed, nende puudumisel aga ettenähtud korras kinnitatud eelarveliste kalkulatsioonide andmed.

Aruandes tuleb kulusid liigitada vastavalt eespool toodud kulukirjete nomenklatuurile. Juhul, kui tööstusharu instruksioonis omahinna kohta on ette nähtud kulukirjed, mis puuduvad vorm nr. 6, tuleb nende kirjete kulusid arvata aruande mõne teise kirje koosseisu ja eri real teha märkus vastavate kulude arvamise kohta antud kulukirje koosseisu. See nõue loob olukorra, kus kõigis aruandeis on kulud liigitatud

ühtse nomenklatuuri järgi, kuid seda saavutatakse üksikute kulukirjete sisu ühtsuse arvel.

Õiendis I osa juurde esitatakse andmed toorainete, materjalide, kütuse ja ostetud pooltoodete ja elektri- ja soojusenergia ning veotariifide muutuse mõju kohta kaubatoodangu tegelikule omahinnale. Ridadel 17 ja 18 esitatakse andmed aruandeaasta kaubatoodangu tegeliku omahinna tõusu (kallinemise) või languse (odavnemise) kohta eelnimetatud tootmisvahendite hindade ja teenuste tariifide muutuse tagajärjel aruandeaastas võrreldes: a) eelmise aasta keskmiste hindade ja tariifidega (rida 17) ja b) plaanis aluseks võetud hindade ja tariifidega (rida 18). Real 19 tuuakse andmed kaubatoodangu keskmiste hulgihindade hälbe kohta toodangu sordilisuse ja kvaliteedi muutuse tagajärjel võrreldes plaaniga. Viimati nimetatud andmeid esitavad: 1) ettevõtted, mille juhtivaid ja insener-tehnilisi töötajaid ning teenistujaid premeeritakse toodangu kvaliteedi tõstmise eest ja 2) kõik kerge- ja toiduainetetööstuse ettevõtted.¹

Kaubatoodangu omahinna tõusu (langust) materjalihindade muutuse tagajärjel arvutatakse: 1) otseste materjalikulude puhul tegelike materjalikulude lahutamise teel tarbitud materjalide maksumusest p. a ja b mainitud hindades; 2) tarbitud materjalide ulatusliku sortimendi, samuti kaudsete materjalikulude puhul koefitsientide abil. Viimaseid arvutatakse materjalide ümberhindamise andmeil ning nad kujutavad endast

---

¹ Nimetatud ettevõtete toodete hulgihinnad erinevad sortide järgi. Nende ettevõtete plaanis hinnatakse toodangut tooteliikide keskmiste hindade järgi, kusjuures keskmise hinna arvutamisel võetakse aluseks tooteliigi eri sorti toodangu suhet ja nende hindu. Näiteks plaani järgi toodetakse toodet "A" I sorti 80% ja II - 20%, hinnad: I sordi 2 rbl., II sordi puhul 25% mahahindlust. A keskmine hind $\frac{80 \times 2 + 20 \times 1,50}{100} = 1,90$ rbl. Kui tegeliku toodangu sortide suhe on 85 ja 15 %, on keskmine hind 1,925 rbl. Korrutades toote A tegeliku toodangu kogust mõlema keskmise hinnaga ja lahutades korrutisi, saadakse keskmise hinna hälbe toodangu sordilisuse muutuse tagajärjel.

kõikide materjalide jääkide (ümberrhindamise momendiks) maksumuse suhet eelmise aasta keskmistes (plaanis aluseks võetud) hindades nende maksumusse uutes hindades. Et teha kindlaks veotariifide muutumise mõju omahinnale, rakendatakse analoogilisi menetlusi.

Hindade ja tariifide muutuse mõju kindlakstegemisel, võrreldes eelmise aasta hindade ja tariifidega, tuleb arvestada ka muutusi arveldustes ja veotingimustes, taara eest tasumise korras, maha- ja juurdehindluste sisseseadmist või äramutmist jne.

b) II osa. Aruandeaasta kaubatoodangu alandamisplaani täitmine. Kuni 1958. a. anti ettevõttele kaubatoodangu omahinna alandamise ülesanne ainult võrreldava kaubatoodangu, s. o. kaubatoodangu selle osa kohta, mis koosneb toodetest, mida ettevõtte tootis ka eelmisel aastal. Kuna see näitaja mitmesugustel põhjustel oma ülesannet ei täitnud, asendati ta teisega - kulud kaubatoodangu ühe rubla kohta ettevõtte hulgihindades (s. o. käibemaksuta). Võrreldes varem kasutatud näitajaga, hõlmab uus kogu- ja mitte ainult võrreldavat kaubatoodangut. Peale selle on uue näitaja puhul kaubatoodangu omahinna alandamine seostatud kasumiga. Kaubatoodangu omahind on alanenud siis ja niivõrd, kui ja kuivõrd on tõusnud kasumi % tulust.

Uus näitaja - kaubatoodangu omahinna suhe sama toodangu maksumusesse ettevõtte hulgihindades kujutab endast kaubatoodangu omahinna suhtelist taset (toodangu maksumuse suhtes).

II osa andmeid võib nende sisu järgi jaotada järgmisse 3 rühma: a) lähteandmed kulude arvutamiseks kaubatoodangu ühe rubla kohta (read 20 - 25); b) kaubatoodangu omahinna suhtelise taseme näitajad (read 26 - 29) ja c) kaubatoodangu suhtelise taseme alanemise (tõusu) tempo näitajad (read 30-33).

Andmete rohkus II osas on tingitud vajadusest mitte ainult konstateerida kaubatoodangu omahinna alandamisplaani täitmist, vaid analüüsi teel kindlaks teha omahinna languse

(tõusu) põhjusi, selleks aga on vaja täiendavaid andmeid.

Rühma "a" andmeid saadakse: 1) kinnitatud plaanist (r. 20 ja 23); 2) käesoleva aruande I osast (r. 21 ja 22); 3) arvutuste teel (r. 24 ja 25). Kaubatoodangu maksumuse arvutamisel eelmise aasta ja plaanis aluseks võetud hulgihindades tuleb kasutada hinnakirjade ja mitte keskmisi hindu, ka siis mitte, kui viimased on olnud aluseks plaani koostamisel, olgu siis, et hinnakirjades mõne toote kohta hinda ei ole.

Rühma "b" näitajad, v. a. kaubatoodangu omahinna alandamisplaani näitaja, mis võetakse plaanist, arvutatakse rühma "a" andmete alusel. Mis puutub tegelike kulude arvutamisse kaubatoodangu 1 rbl. kohta plaanis aluseks võetud hindades (r. 29), siis tuleb hindade ja tariifide muutuse mõju elimineerimiseks omahinna alanemine mainitud põhjusel (andmed real 18) omahinnast maha arvata, omahinna tõus aga omahinnale juurde arvata.

Näite (vt. lisa nr. 4) andmetel on 1) kulud kaubatoodangu ühe rbl. kohta plaani järgi - $2710 : 2934 = 92,4$ kop.; 2) plaanilised kulud kaubatoodangu ühe rubla kohta plaanis aluseks võetud hulgihindades (mõlemal näitajal on aluseks kaubatoodangu tegelik maht ja koostis) - $2896,8 : 3139,2 = 92,3$ kop.; 3) tegelikud kulud kaubatoodangu ühe rubla kohta aruandeaastal kehtinud hulgihindades - $2772 : 3136,8 = 88,4$ kop.; 4) tegelikud kulud (millest on elimineeritud omahinna alanemine hindade ja tariifide muutuse tõttu) kaubatoodangu ühe rubla kohta - $(2772 + 20) : 3139,2 = 88,9$ kop.

Toodud andmetest selgub, et aruandeaastal alanesid kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta, võrreldes plaaniga, $(88,4 - 92,4) = -4$ kop.

Kasutades aruande andmeid, teeme järgnevalt kindlaks, millist osa etendas iga üks 3 tegurist, mille mõju kindlakstegemine kaubatoodangu omahinna suhtelisele tasemele on aruandes aluseks võetud. Need 3 tegurit on: 1) kaubatoodangu struktuur, 2) tooteühikute omahinnad ja 3) hinnad.

Peatume kõigepealt kaubatoodangu struktuuri muutuse mõju kindlakstegemisel.

Selle teguri mõju selgitamiseks esitame järgmise, suvaliselt konstrueeritud näite. Ettevõtte tootis kahes eri perioodis samu tooteid, kuid üksikuid tooteid kogustes, mille omavaheline suhe oli mõlemas perioodis erinev. Kõikide toodete omahinnad ja hinnad, järelikult ka üksikute (tooteühiku) toodete omahindade suhtelised tasemed (s. o. tooteühiku omahinna suhe tooteühiku maksumusesse hulgihinnas) olid mõlemas perioodis samad. Nimetatud eeldustel erinevad mõlema perioodi kaubatoodangu omahinnad, maksumused ja seega ka omahindade suhtelised tasemed teineteisest siis, kui üksikute toodete omahindade suhtelised tasemed pole võrdsed, mis on tavaline. Kaubatoodangu omahinna suhtelise taseme languse (tõusu) põhjuseks võrreldavas perioodis, võrreldes võrdlusaluseks valitud perioodiga, on valmistatud toodete koguste omavahelise suhte - kaubatoodangu struktuuri muutus võrreldavas perioodis võrreldes baasiga.

Selleks, et andmete varal kindlaks teha selle teguri muutuse mõju kaubatoodangu omahinna suhtelisele tasemele, millele on mõju avaldanud ka teised tegurid, tuleb valida sellised andmed, kus teiste tegurite muutus ei avaldu. Sellisteks andmeteks on ridade 26 ja 27 näitajad. Mõlemad erinevad teineteisest ainult kaubatoodangu struktuuri poolest, sest toodangu mahtude erinevus on siin suhtarvude tõttu mõjuta. Üeldu kehtib ka teiste tegurite muutuse mõju kindlakstegemise kohta.

Näite andmetel on kaubatoodangu struktuuri muutuse tagajärjel kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta langenud (92,3-92,4) 0,1 kop.

Tooteliikide tooteühiku omahinna muutuse mõju kaubatoodangu omahinna suhtelisele tasemele on ilmne, samuti selle tähtsus kaubatoodangu omahinna alandamisele. Näite andmetel langesid kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta selle teguri muutuse tagajärjel (88,9-92,3) 3,4 kop.

Kaubatoodangut moodustavate toodete, tööde ja teenuste ja nende tootmiseks tarbitud materjalide hulgihindade ning energia- ja veotariifide muutuse tagajärjel langesid kulud

kaubatoodangu 1 rbl. kohta (88,4-88,9) 0,5 kop.

Rühmas "c" on toodud andmed kaubatoodangu omahinna suhtelise taseme languse või tõusu (juurdekasvu) tempo kohta, kusjuures baasina on kasutatud eelmise aasta kaubatoodangu omahinna suhtelist taset (ja nimelt tegelikult saavutatud taset).

Näite andmetel moodustab aruandeaasta (1960. a.) kaubatoodangu omahinna vastava suhtelise taseme langus võrreldes eelmise (1959. a.) aasta kaubatoodangu tegeliku omahinna suhtelise tasemega (% viimasest):

Kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta plaani järgi -
(92,4-94) x 100 : 94 = -1,7 %.

Kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta toodangu tegeliku struktuuri ning plaaniliste omahindade ja hindade juures -
(92,3-94) x 100 : 94 = -1,8 %.

Kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta tegelikult -
(88,4-94) x 100 : 94 = -6,0 %.

Kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta toodangu tegeliku struktuuri ja omahindade, kuid plaanis aluseks võetud hindade (ka materjalide jms.) juures (88,9-94) x 100 : 94 = -5,4 %.

Omahinna analüüsile pakuvad need andmed vaevalt uut, küll aga kasumi analüüsile. Näiteks järeldub eeltoodud andmetest, et aruandeaastal tõusis kasumi % 6 võrra, moodustades seega üldse (94-100) + (88,4-94) x 100 : 94) 12,3 % eelmise aasta kaubatoodangu omahinna tegelikust suhtelisest tasemest (94 kop.).

c) III osa. Kaubatoodangu ühele rublale langevate kulude dünaamika võrreldavates hindades. Selles osas esitatakse järgmised andmed: 1) aruandeaastal ja sellele eelneval aastal tegelikult väljalastud kaubatoodangu tegelik omahind, kusjuures aruandeaasta omahinda arvatud materjali-, energia- ja transpordikulud on ümber arvatud eelmisel aastal kehtinud hindadele; 2) aruandeaasta ja sellele eelneva aasta kaubatoodangu maksumus eelmisel aastal kehtinud hulgihindades; 3) kulud kaubatoodangu ühe rubla kohta. 4) kaubatoodangu omahinna suhtelise taseme alanemise (tõusu) tempo.

Näite andmetel olid kulud kaubatoodangu 1 rbl. kohta eelmisel aastal (2726,7:2900) 94 kop., aruandeaastal aga 2801,4:3167, 4) 88,5 kop. Samadel andmetel on kaubatoodangu omahinna suhtelise taseme languse tempo - $(88,5^{1994}) \times 100$:
: 94 = -5,9 %.

d) IV osa. Aruandeaastal väljalastud võrreldava kaubatoodangu omahind. Selle osa ülesandeks on - üldiselt öeldud - kindlaks teha aruandeaasta võrreldava kaubatoodangu omahinna suhe tegelikes omahindades sama toodangu omahinnaga eelmise aasta omahindades.

Võrreldava kaubatoodangu all mõistetakse ettevõtte kaubatoodangu seda osa, mis koosneb toodetest, mida ettevõtte tootis ka eelmisel aastal. Võrreldava kaubatoodangu huika ei arvata katseliselt või uute toodete tootmise ettevalmistamise otstarbel eelmisel aastal valmistatud tooteid, samuti mitte teistele ettevõtetele, oma kapitaalhitusele, seadmete kapitaalremondile ja mittetööstuslikele majanditele tehtud tööstusliku iseloomuga ühekordseid töid, olgu siis, et nad on plaanis ette nähtud. Tooteid, mille tehnoloogia, konstruktsioon või komplekteerimine, samuti kasutatavate materjalide koosseis on aruandeaastal osaliselt muudetud, kui sellega ei kaasne uue mudeli (tüübi) kasutamisele võtmine või uue standardi kinnitamine, ei arvata mittevõrreldava toodangu hulka.

Aruandes esitatakse: 1) Aruandeaasta võrreldava kaubatoodangu täisomahind eelmise aasta keskmistes omahindades. 2) Sama toodangu täisomahind aruandeaasta tegelikes omahindades. Mõlemad näitajad arvutatakse aruandeaasta võrreldavasse kaubatoodangusse kuuluvate tooteliikide koguste korrutamise teel vastavalt tooteühiku aruandeaasta ja eelmise aasta omahinnaga. 3) Aruandeaasta võrreldava kaubatoodangu omahinna alanemine võrreldes eelmise aasta omaga (% viimasest). See näitaja arvutatakse valemi alusel - $100 - \frac{Z_1 Q_1}{Z_0 Q_1} \times 100$, kus Z_1 ja Z_0 on tähistatud vastavalt tooteühiku aruandeaasta ja eelmise aasta omahinda, Q_1 - tooteliigi aruandeaasta toodangu kogust.

Näite andmetel on nimetatud näitaja:

$$100 - \frac{2378}{2580} \times 100 = -7,4 \% .$$

e) V osa. Praagikahjumid ja jäätmed. Aruandes esitatakse andmeid nii aruandeaastas tekkinud kui ka sel ajal selgunud, kuid eelmistel aastatel tekkinud praagikahjumite kohta, samuti garantiiga müüdüd toodete remondikulud, kui toode läks rikki enne garantiiaja lõppu .

Ridadel 41 ja 42 esitatakse andmed praagi brutokahjumi kohta ja nimelt lõplikult väljapraagitud toodete omahind ja parandatava praagi parandamiskulud. Sealjuures arvatakse lõpliku praagi hulka ka seadmete töökorda seadmisel, uute toodete tootmise ettevalmistuse käigus ja tööseisakute puhul rikutud materjalide maksumus. Ridadel 43-45 näidatakse praagi tekkimisel süüdlasilt saadud kompensatsioonid ja väljapraagitud toodete maksumus nende võimaliku kasutamise järgi, seega brutokahjumit vähendavad summad. Real 46 esitatakse praagi (neto) kahjum, s. o. ridade 41 ja 42 summa miinus ridade 43 -45 summa.

Real 49 esitatakse kogutoodangu tehaseomahind praagi protsendi arvutamiseks sellest.

Rida nr.	Alus	Kontode		05	06	08	12	13
		Kontode deebetisse	kreeditist					
				1	2	3	4	5
3	Andmik nr.12	25 Tsehhikulud	Kokku	25 000.-	5 000.-			3 000.-
6	"	23 Abitootmine	Kokku	5 000.-	800.-			600.-
9	"	20 Põhitootmine	Kokku	300 000.-				
17	"	24 Tootmispraak	Kokku					
18		Üldse		330 000.-	5 800.-			3 600.-
19	Andmik nr.15	26 Tehase üldkulud		2 000.-	1 200.-			400.-
20	"	31 Tulevaste perioodide kulud		2 300.-				
21	"	88 Eelseisvate maksete reserv						
22	-	20 Transpordi- ja varumiskulud või kulutatud materiaalsete väärtuste hälbed (+) nende maksumusest arvestushindadest, mis on kantud kontode 20, 23, 25, 26, 31 ja 88 deebetisse		9 865.-	350.-			
23	Kokku	Majanduslike kuluelementide järgi		344 165.-	7 350.-			4 000.-
		Komplekskulud			x	x	x	x

Žurnaallorder nr. 10.

2. Tootmiskulud majanduslike elementide järgi.

Rida nr.	Näitajate nimetused	Toorained ja materjalid			Kütus	Varuosad väikevahendid v. vahendite kulumine	xx	Palk	Sotsiaalkindl. eraldised	Põhivahendite amortisatsioon	Muud kulud (rahaliselised kulud ja omatootet. valmis- tooted)	
		toorained ja põhimaterjalid	ostetud pool- tooted	muud								1
1	Kokku kulused majanduslike elementide järgi vastavalt tabelile 1	310545.-		33620.-	7350.-	4000.-		115500.-	5775.-	6400.-	12500.-	
2												
3	Arvat. juurde Kontost nr. 82 kontodesse nr. 25 ja 26 kantud toorainete ja materjalide puudujäägi maksumus- materiaalsete väärtuste liikide järgi	500.-					x	x	x	x	x	
4	Arvatakse maha kui tehasesisene käive Kontodest nr. 20, 23 ja 24 arvele võetud omatootetud jätmete, materjalide, taara ja kütuse maksumus	200.-	x			x	x	x	x	x	x	
5	Arvatakse maha kui tehasesisene käive Tootmiskontodesse kantud omatootetud pool- ja valmistoodete maksumus	x	x	x	x	x		x	x	x	x	
6	Arvatakse maha kui tehasesisene käive Kontode nr. 25 ja 26 kreditis ja materjali kontode deebetis arvestatud materiaalsete väärtuste ülejääkide maksumus							x	x	x	x	
7	Arvatakse maha kui tehasesisene käive Omatootetud väikevahendite, eriinstrumentide ja eriseadeldiste kulumise summa	x	x	x	x		x	x	x	x	x	
8	Arvatakse maha kui tehasesisene käive Kontos nr. 26 arvestatud saadud trahvide, viiviste ja leppetrahvide summa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1000.-	
9	Arvatakse maha kui tehasesisene käive Materjali kontodesse kantud oma transporditeenused						x	x	x	x	x	

Lisa 2 järg.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	Eraldatakse toorainete ja põhimaterjalide kulude summast ja lisandatakse palkadele kontosse toorained ja materjalid kantud palkade summa										
12			x	x	x	x	x		x	x	x
13	Tootmiskulud kuluelementide järgi ilma tehasesisese käibeta	310845.-		33620.-	7350.-	4000.-		115500.-	5775.-	6400.-	11500.-
14											
15	Sellest (alates kvartali algusest) väljastpoolt saadud energia		x	x	x	x	x	x	x	x	10000.-

xx Tootmise arvestamisel pooltoodete-meetodil näidatakse lahtris 6 ridadel 1 ja 5 omatoodetud pooltoodete maksumus, mis on kantud tootmiskontodesse.

Vorm nr. 5 (1960. a. aruande juurde)

Kinnitatud NSV Liidu Rahandusminis-
teeriumi ja NSVL SKV poolt 27. IX
1960. a. nr. 338/17-10

Rahvamajanduse nõukogu, ministeerium (keskasutis)	4	_____
_____	5	_____
Haru valitsus,	94	_____
peavalitsus	41	_____
Ettevõtte (trust)	11	_____
	102	_____

TOOTMISKULUD
(ilma tehasesisese käibeta)
1960. a a s t a k o h t a .

(tuh. rbl.)

Kuluelemendid	Rea nr.	kokku 1960. a.	
		plaani järgi	aruande järgi
		1	2
Toorained ja põhimaterjalid, maha arvatud jäätmed	01		310,8
sellest ostetud valmis- ja pool- tooted	02		
Abi- ja muud materjalid	03		37,6
Väljastpoolt saadud kütus	04		7,4
Väljastpoolt saadud igat liiki energia	05		10,0
Põhi- ja täiendav palk	06		115,5
Sotsiaalkindlustuseraldised	07		5,8
Põhivahendite amortisatsioon	08		6,4
	09		
Muud rahalised kulud	10		1,5
	11		
k o k k u k u l u s i d	12		495,0

Märkus. Masinaehitusettevõtted näitavad real 09 iseseisva kuluelemendina ostetud komplekteerivate toodete, pooltoodete ja koopereerivate ettevõtete teenuste maksumust. Neid andmeid ridadele 01 ja 02 ei näidata.

L i s a 3 tagakülg.

	Rea nr.	Kokku 1960. a.	
		plaanijärgi	aruandejärgi
Kantud kulusid mittetootmislikesse kontodesse	13		0,7
Konto "Tulevaste perioodide kulud" jäägi suurenemine (+) või vähenemine (-)	14		+ 5,2
Lõpetamata toodangu, omatoodetud pooltoodete, instrumentide ja seadeldiste jäägi, mida kogutoodangusse ei arvata, suurenemine (+) või vähenemine (-)	15		+ 25,0
Konto "Eelseisvad kulud" jäägi suurenemine (+) või vähenemine (-)	16		- 3,8
	17		
Kogutoodangu omahind (rida 12 miinus rida 13, miinus suurenemine või pluss vähenemine ridade 14 ja 15 järgi, pluss suurenemine või miinus vähenemine rea 16 järgi).	18		461,7
Suurenemine (+) või vähenemine (-):			
a) kogutoodangusse arvatava lõpetamata toodangu ja pooltoodete	19		
b) kogutoodangusse arvatavate instrumentide ja seadeldiste	20		
	21		
	22		
Kogu kaubatoodangu tehaseomahind	23		461,7
	24		

Õiend: Muude rahaliste kulude kogusumma (rida 10) on makseid teiste organisatsioonide noolt täidetud tööstusliku iseloomuga tööde ja võõra transpordi teenuste eest (25) ..... tuh. rbl.
 " " ..... 1961. a.

Direktor.

Pea (vanem) raamatupidaja.

Stenograafiline ülem.

SISUKORD.

A. R u u v e t	-	TOOSTUSTOODANGU OMAHINNA ARVESTUSE NORMATIIVNE MEETOD	3
		S i s s e j u h a t u s	3
		TOODANGU OMAHINNA KALKULEERIMISE MEE- TODID	4
		NORMATIIVNE KALKULATSIOON, HÄLBED NOR- MATIIVIDEST JA NORMATIIVIDE MUUTUSED.	9
		MATERJALIKULUDE ARVESTUS	15
		PALGA ARVESTUS	25
		KOMPLEKSKULUDE ARVESTUS	32
		TOODANGU OMAHINNA KALKULEERIMINE	38
		KOKKUVÖTE	48
		KASUTATUD KIRJANDUS	50
		L i s a d 1 - 11	51
V. V a l k	-	TOOTMISKULUDE JA KAUBATOODANGU OMAHINNA ARUANNE	62
		S i s s e j u h a t u s	62
		TOOTMISKULUD JA NENDE LIIGITUS	62
		TOOTMISKULUDE ARUANNE	71
		KAUBATOODANGU OMAHINNA ARUANNE	77
		L i s a d 1 - 5	86

T a b e l 1.

Toodang, tooteühikute omahinnad ja kaubatoodangu omahind

T o o t e d	1960.a.kaubatoodang (koguselistes ühikutes)		Plaaniline täisomahind			1959.a.keskm.täisomahind		Tegelik täisomahind	
	plaani järgi	tegelik	tooteühiku (rbl.)	plaanilise toodangu(tuh. rbl.) 1x3	tegel.toodan- gu (tuh.rbl.) 2x3	tooteühiku (rbl.)	1960.a.tegel. tood.(tuh. rbl.) 2x6	tooteühiku (rbl.)	tegel.toodan- gu(tuh.rbl.) 2x8
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	20 000.-	21 000.-	25	500,0	525,0	27,00	567,0	24	504,0
B	12 000	13 200	150	1800,0	1980,0	152,50	2013,0	142	1874,4
C	5 000	4 800	82	410,0	393,6	-		82	393,6
K o k k u				2710,0	2898,6		2580,0		2772,0

T a b e l 2.

Toodang ja kaubatoodangu maksumus ettevõtte hulgihindades.

T o o t e d	1960.a.kaubatoodang (koguselistes ühikutes)		Ettevõtte hulgihinnad (ühiku)		Plaaniline toodang pl. aluseks võet. hulgihindades (tuh. rbl.) 1 x 3	1960.a.tegeliku kauba- toodangu maksumus		1959.a.ettev.hulgihinnad	
	plaani järgi	tegelik	plaanimisel aluseks võetud (rbl.)	1960.a. kehtinud (rbl.)		pl.alusel võetud hul- gih.(tuh. rbl.)2x3	kehtivates hulgihinda- des (tuh.rbl.) 2 x 4	ühiku (rbl.)	1960.a.tood. maksumus (tuh.rbl.) 2x8
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	20 000	21 000	28	26	560,0	588,0	546,0	29,00	609,0
B	12 000	13 200	162	165	1944,0	2138,4	2178,0	162,00	2138,4
C	5 000	4 800	86	86	430,0	412,8	412,8	87,50	420,0
K o k k u					2934,0	3139,2	3136,8		3167,4

L i s a 5 tagakülg.
II. 1960. a. kaubatoodangu omahinna alandamise plaani
tõitmine.
(tuh. rbl.).

Näitejate nimetused		Rea siffer	1960.a.
Kogu kaubatoodangu plaaniline omahind - kinnitatud plaani järgi			
Kogu tegelikult väljalastud kaubatoodangu omahind			
a)	aruandeaasta plaanilistes omahindades	20	2710,0
b)	aruandeaasta tegelikes omahindades	21	2898,6
		22	2772,0
Kaubatoodang ettevõtte hulgi- hindades (käibemaksuta)			
a)	kinnitatud plaani järgi	23	2934,0
b)	tegelik plaanis aluseks võetud hindades	24	3139,2
c)	tegelik 1960.a. kehtinud hindades	25	3136,8
Kulud kaubatoodangu ühe rubla kohta kinnitatud plaani järgi (kopikates)			
a)	plaani järgi ümber arvatud toodangu tege- likule väljalaskele ja sortimendile (21:24)	26	92,4
b)	tegelik 1960.a. kehtinud hindades (22:25)	27	92,3
c)	tegelik plaanis aluseks võetud hindades (22:18):24	28	88,4
		29	88,9
		30	- 1,7 %
Kaubatoodangu ühe rubla kohta langevate kulude alandamine %des eelmise aasta kaubatoodangu ühe rubla kohta langevate kulude tasemest - kinnitatud plaani järgi			
a)	plaani järgi ümber arvatud toodangu tege- liku väljalaskele ja sortimendile (ridade 28 ja 36 1. lahtri vahe %des rea 36 lahtri suhtes)	31	- 1,8 %
b)	tegelik 1960.a. kehtinud hindades (ridade 28 ja 36 1. lahtri vahe %des rea 36 1. lahtri suhtes)	32	- 6 %
c)	tegelik plaanis aluseks võetud hindades (ridade 29 ja 36 1. lahtri vahe %des rea 36 1. lahtri suhtes)	33	- 5,4 %

III. Kaubatoodangu ühele rublale langevate kulude dūnaamika
(1959. a. võrreldavates hindades).

A	1959.a. (1959.a. kehtinud hindades)	1960.a. (1959.a. kehtinud hindades)
Väljalastud kaubatoodangu tegelik omahind - tuh.rbl.	2726,7	2801,4
Tegelikult väljalastud kau- batoodang ettevõtte hulgi- hindades (käibemaksuta) - tuh.rbl.	2900,0	3167,4
Kulud kaubatoodangu ühe rub- la kohta - kopikates (34:35)	94,0	88,5
Kulude kaubatoodangu alanda- mine ühe rubla kohta 1960.a. %des 1959.a. suhtes (rea 36 lahtrite 1 ja 2 vahe %des rea 36 1. lahtri suhtes)	x	- 5,9 %

V. Praagikahjumid ja jätmed.

A	Rea siffer	Tegelikult 1960.a.	Rea siffer	Tegelikult 1960.a.
Lõplikult väljapraagitud val- mistoodete, pooltoodete jm. omah.	B		B	
	41	28,5	46	25,3
Praagi parandamiskulud	42	17,8		
Praagi maksumus võimaliku kasutamise hinnas	43	4,2	47	15,0
Praagis süüdlasteilt kinnip. summad	44	7,8	48	5,8
Hankijalt pretens. alusel halvakvaliteedilise materjali hankimise eest sissenõutud summad, mis on kantud praai- gikahj. vähendamiseks	45	9,0	49	2805,0
" "				
Praagikahjumid		A	Praagikahjumid	
Jäätmete maksumus: a) toorainete hindades b) võimaliku kasutamise hindades			Kogutoodang tehaseomahind	

(tuh.rbl.).

IV. 1960.a. väljalastud võrreldava
kaubatoodangu täisomahind:

- a) 1959.a. aasta keskmistes omahin-
dades (38) 2580,0 tuh.rbl.
b) aruandeaasta/tegelikes omahinda-
des (39) 2378,0 tuh.rbl.
c) võrreldava kaubatoodangu tegelik
alandamine protsentides 1959.
aasta suhtes (40) - 7,4 %

Direktor:

1961.a.

Pea(vanem)raamatupidaja:

Plaanosak. ülem:

Hind 21 kóp.

A
24104

↑202323

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00420232 3